

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Gorzów Wielkopolski, dnia środa, 26 czerwca 2024 r.

Poz. 1691

UCHWAŁA NR XLIX/307/2023 RADY GMINY KRZESZYCE

z dnia 28 grudnia 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krzeszyce na lata 2024 – 2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2023, poz. 40 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2022, poz. 840 ze zm.) Rada Gminy Krzeszyce, po uzyskaniu pozytywnej opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gorzowie Wielkopolskim, uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krzeszyce na lata 2024 – 2027, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Krzeszyce.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Andrzej Żmijak

**Załącznik
do uchwały Nr XLIX/307/2023
Rady Gminy Krzeszyce
z dnia 28 grudnia 2023r.**

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KRZESZYCE NA LATA
2024 – 2027**

Spis treści

POŁOŻENIE I KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA GMINY

GMINA KRZESZYCE

Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

Krajobraz kulturowy i zabytki nieruchome

Zabytki ruchome

Zabytki archeologiczne

Zabytki w zbiorach muzealnych

Dziedzictwo niematerialne

Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Pomnik historii

Park kulturowy

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Gminna ewidencja zabytków

CEL I OPRACOWANIE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

**PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI –
ZADANIA I KOMPETENCJE ORGANU GMINY W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI
NAD ZABYTKAMI**

Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022r., poz. 559 t.j. ze zm.),

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022r., poz. 840 t. j.).

UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. z 1997r. Nr 78, poz. 483 ze zm.,

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022r., poz. 840 t. j.),

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022r., poz. 559 t.j. ze zm.),

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021r., poz. 1973 t. j. ze zm.),

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022r., poz. 916 t. j. ze zm.),

Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022r., poz. 503 ze zm.),

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021r., poz. 1899 t. j. ze zm.),

Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2021r., poz. 2351 t. j. ze zm.),

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2022r., poz. 1452 t. j. ze zm.).

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022 (wraz z aktualizacją),

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 i uzupełnienie na lata 2004 – 2020,

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.),

Program operacyjny Dziedzictwo kulturowe,

Priorytet 1 Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych,

Priorytet 2 Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych,

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do r. 2020 (z perspektywą do 2030r.),

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,

Koncepcja Przestrzenna Zagospodarowania Kraju 2030,

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu,

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku oraz Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030,

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030,

Regionalny program operacyjny – Lubuskie 2020,

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego, przyjęty uchwałą nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 23 kwietnia 2018r.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2021 – 2024,

Program Rozwoju Powiatu Sulęcińskiego na lata 2021 – 2027,

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Sulęcińskiego na lata 2021 – 2024,

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Sulęcińskiego na lata 2023 – 2026

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy,
Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzeszyce,
Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT ochrony zabytków i opieki nad zabytkami Gminy Krzeszyce

ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Priorytety programu

Priorytet I

Priorytet II

Priorytet III

Kierunki działania i zadania programu

Priorytet I

Zahamowanie procesów degradacji zabytków i efektywne zarządzanie zabytkowym zasobem

Priorytet II

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy jako element rozwoju społeczno-gospodarczego

Priorytet III

Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego

INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Wskaźniki oceniające dla priorytetu I

Wskaźniki oceniające dla priorytetu II

Wskaźniki oceniające dla priorytetu III

Podsumowanie

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW:

Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków – załącznik nr I,

Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków – załącznik nr II,

Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków – załącznik nr III,

Zarządzenie Wójta Gminy o przyjęciu gminnej ewidencji zabytków,

Opinie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w sprawie kart adresowych zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Położenie i krótka charakterystyka gminy

GMINA KRZESZYCE

Gmina Krzeszyce jest jedną z 5 gmin powiatu sulęcińskiego, położoną w jego północnej części, w obrębie

szerokiej doliny Warty, w odległości ok. 30 km od Gorzowa Wielkopolskiego i 75 km od Zielonej Góry – głównych ośrodków osadniczych województwa lubuskiego. Głównymi osiami komunikacyjnymi są droga krajowa nr 22, prowadząca z Gorzowa Wlkp. do Kostrzyna oraz droga wojewódzka nr 131 Krzeszyce – Nowiny Wielkie. Przez tereny gminy przebiegają także drogi wojewódzkie nr 134 Muszkowo – Ośno Lubuskie – Rzepin i nr 138 Muszkowo – Sulęcín – Torzym – Gubin.

Jednostka sąsiaduje z następującymi gminami: Bogdaniec, Deszczno, Lubniewice, Sulęcín, Ośno Lubuskie, Słońsk i Witnica. Powierzchnia gminy wynosi 194 km². Jest ona zamieszkała przez 4629 osób, w tym 2346 mężczyzn i 2283 kobiet (wg danych z UG z 18 października 2023r.). Sieć osadniczą tworzy 18 sołectw z 25 miejscowościami. Największą jednostką osadniczą są Krzeszyce, gdzie znajduje się siedziba gminy oraz podstawowe obiekty usługowe szkolnictwa, handlu i gastronomii. Obok funkcji mieszkalnych i usługowych gmina pełni rolę ważnego ośrodka działalności produkcyjno-budowlanej, a także obsługi ruchu turystycznego.

Gmina ma charakter rolniczo – leśny. Tereny użytkowane rolniczo zajmują przede wszystkim jej północną część i obejmują 8071 ha, a tereny leśne położone są w południowej części gminy i zajmują powierzchnię 9780 ha, co stanowi 50,3% powierzchni gminy. Lasy te prawie w całości stanowią własność skarbu Państwa i zarządzane są przez Nadleśnictwo Lubniewice (na pow. 9187,53 ha) i Nadleśnictwo Ośno Lubuskie (na pow. 583 ha).

Zespół osadniczy gminy tworzą takie sołectwa jak:

1. Krzeszyce – wieś położona na skrzyżowaniu głównych dróg gminy, krajowej nr 22 i wojewódzkiej nr 131, w dolinie rzeki Postomii, charakteryzująca się wielodrożnicowym układem zabudowy, w którym dominuje jednorodzinna zabudowa mieszkaniowa, powiązana z obiektami usługowymi, skoncentrowanymi w jego centralnej części;
2. Brzozowa – wieś położona we wschodniej części gminy, przy drodze do Kołczyna, tworząca czytelny układ typowej ulicówki, ze zwartą zabudową, regularnie rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi i powiązanej z drogą krajową nr 22 (w skład tego sołectwa wchodzi także miejscowości Brzozówka i Jeziorki);
3. Czartów – wieś położona w środkowej części gminy, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi;
4. Dębokierz – wieś położona we wschodniej części gminy, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi;
5. Dzierżazna – wieś położona w zachodniej części gminy, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi, powiązanej z drogą wojewódzka nr 131;
6. Karkoszków – wieś położona w zachodniej części gminy, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi, powiązanej z w/w drogą krajową nr 22;
7. Kołczyn – wieś położona w północno-wschodniej części gminy, nad Wartą, charakteryzująca się zabytkowym, wielodrożnicowym układem zabudowy, w którym dominuje jednorodzinna zabudowa mieszkaniowa, powiązana z obiektami usługowymi, skoncentrowanym w jego centralnej części;
8. Krasnołęg – wieś położona w środkowej części gminy, tworząca czytelny układ typowej ulicówki, ze zwartą zabudową, regularnie rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi, powiązanej z drogą krajową nr 22 (w skład tego sołectwa wchodzi także miejscowość Świetojańsko i Piskorzno);
9. Krępiny – wieś położona w północno – zachodniej części gminy, o charakterze ulicówki, ze zwartą i w części rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi, powiązanej z drogą wojewódzka nr 131;
10. Krzemów – wieś położona w północno – wschodniej części gminy, tworząca czytelny układ typowej ulicówki, ze zwartą zabudową, regularnie rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi (w skład tego sołectwa wchodzi także miejscowość Łukomin);
11. Malta – wieś położona w zachodniej części gminy, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi, powiązanej z drogą wojewódzka nr 131;

12. Marianki – wieś położona w zachodniej części gminy, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi;
13. Maszków – wieś położona we wschodniej części gminy, tworząca czytelny układ typowej ulicówki, ze zwartą zabudową, regularnie rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi, powiązanej z drogą krajową nr 22 (w skład tego sołectwa wchodzi także miejscowość Rudna);
14. Muszkowo – wieś położoną w zachodniej części gminy, o charakterze ulicówki, ze zwartą zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi, powiązanej z drogą krajową nr 22;
15. Przemysław – wieś położona w północnej części gminy, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi, powiązanej z drogą wojewódzką nr 131;
16. Rudnica – wieś położona we wschodniej części gminy, charakteryzująca się wielodrożnicowym układem zabudowy, w którym dominuje jednorodzinna zabudowa mieszkaniowa (w skład tego sołectwa wchodzi także miejscowość Łaków i Altona);
17. Studzionka – wieś położona w północnej części gminy, nad Wartą, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi;
18. Zaszczytowo – wieś położona w północno – zachodniej części gminy, o charakterze ulicówki, z rozproszoną zabudową, rozmieszczoną wzdłuż głównej drogi.

Najstarszą miejscowością gminy jest wieś Krzeszyce, której powstanie datuje się na XII wiek. Nazwa wsi ma charakter patronimiczny i najprawdopodobniej pochodzi od imienia Krzesisław zapisanego w XII jako „Cresislaus” względnie od imienia Krzesław zapisanego w XIII wieku aż 13 razy. Pierwsza udokumentowana wzmianka o Krzeszycach nastąpiła w 1354r., kiedy to wieś „Creschitz” należąca do von Uchtenhagenów podporządkowano jurysdykcji biskupów lubuskich. Miejscowość w średniowieczu określana była jako „Criesswis”, „Creschin”, „Kryschytz” czy też „Krescht”. Krzeszyce są starą słowiańską osadą o rozplanowaniu owalnicowym, położoną na terenie historycznej Ziemi Torzymskiej, na dawnym pograniczu Diecezji Poznańskiej i Lubuskiej. Wieś przez wiele stuleci stanowiła uposażenie słońskiego zamku, który od 1426 roku był własnością a zarazem główną siedzibą zakonu joannitów w Brandenburgii. Po pruskiej Reformie Rolnej, w latach 1812 – 1813, nastąpił szybki rozwój gospodarczy Krzeszyc, który został jeszcze bardziej przyspieszony po wybudowaniu w 1830 roku drogi łączącej Kostrzyn ze Skwierzyną. W trakcie osuszania błot nadwarciańskich w II połowie XVIII wieku Krzeszyce znacznie rozszerzyły swoje grunty.

Po sąsiedzku powstał szereg nowych wsi: Dzierżazna, Łukomin, Krzemów, Krasnołęg czy Karkoszków. Dzięki rozwojowi rzemiosła miejscowość stała się lokalnym ośrodkiem wymiany towarowo-pieniężnej. Z tego okresu pochodzi nieistniejący znany z przekazów ikonograficznych kościół, usytuowany po południowej stronie placu targowego. Budowla została wzniesiona na planie prostokątnym w konstrukcji ryglowej, o nadbudowanej po północnej stronie wieży. Wystrój świątyni był skromny i składał się z ambonowego ołtarza, ławek oraz empor rozmieszczonych wzdłuż ścian bocznych. Niezależność od administracji joannickiej Krzeszyce uzyskały na początku XIX wieku, kiedy dokonano parcelacji dóbr zakonnych. Mieszkańcy Krzeszyc tradycyjnie trudnili się uprawą ziemi, hodowlą zwierząt oraz rybołówstwem, a także młynarstwem, bartnictwem i browarnictwem. Działał stale dzierżawiony folwark, a także zakłady rzemieślnicze i niewielkie zakłady przemysłowe w tym cztery młyny, pięć tartaków i olejarnia. Na gwałtowny rozwój gospodarczy miejscowości wpływ miało także oddanie do użytku w 1896 r. linii kolejowej z Kostrzyna do Krzeszyc, przedłużonej w 1915 roku o odcinek do Rudnicy. W okresie międzywojennym przy ulicy Gorzowskiej kwitł handel i życie towarzyskie, a przy ulicy Sulęcińskiej zlokalizowane było kąpielisko, zasilane wodą z Postomii. Krzeszyce zostały zrujnowane w czasie działań II wojny światowej. Zniknęło wiele kamienic i kościołów. Po 1945 roku Krzeszyce znalazły się w granicach państwa polskiego. Brzostowa (dawniej Neuwalde), wieś sołecka położona wzdłuż drogi lokalnej 2 km na południowy wschód o Kołczyna. Brzozówka (dawniej Ługi Brzozowskie, Brzesinka lub Brzezisko) obecnie jest przysiółkiem w sołectwie Brzostowa, położona 2 km na południe od Kołczyna w drodze do Sulęcina. Po wojnie Brzozówkę klasyfikowano jako kolonię w gromadzie Brzozowa. Czartów (dawniej Scharbtwstahl) jest wsią sołecką o zabudowie rozproszonej nad Kanałem Roszkowieckim, zwanym również Kanałem Bema, położoną na północ od drogi łączącej Kostrzyn ze Skwierzyną, tuż przy drodze lokalnej w kierunku na Kołczyn. Czartów powstał w XVIII wieku podczas kolonizacji Warciańskich Błot. Dębokierz (dawniej niem. Dammbusch, słow. być może „zagajnik na grobli” lub „zagajnik dębowy”) jest niewielką wsią zlokalizowaną 1 km na

południowy wschód od Kołczyna, przy dawnej linii kolejowej relacji Kostrzyn-Gorzów. Powstała podobnie jak Czartów w XVIII wieku podczas kolonizacji Warciańskich Błot. Dzierżązna (dawniej niem. Brenkenfleiss, poch. od nazwiska rządcy Brenkenhofs, pol. nazwa po 1945 roku Dzierżązna, od 1987 roku Dzierżązna). XVIII-wieczna wieś folwarczna w okresie powojennym należała do gromady w Krępinach. Jeziorki położone 500 m od Brzozowej są przysiółkiem wsi Brzozowa. Karkosów (dawniej niem. Friedrich der Grosse, późn. Gross Friedrich) to wieś sołecka położona prostopadle do drogi łączącej Skwierzynę z Kostrzynem i tuż przy dawnej linii kolejowej relacji Gorzów – Kostrzyn 3km na południowy wschód od Krzeszyc. Została założona w II połowie XVIII wieku przez joannitów ze Słońska. Kołczyn (dawniej niem. Koltshen, Kolltzen) jest wielodrożnicową wsią sołecką położoną nad Lubnią (Lubniewką) w dolinie Warty, na północnym skraju lasów sulęcińsko-skwierzyńskich i 16 km na południowy zachód od Gorzowa. Powstała w XIII wieku lub wcześniej posiada wiele cennych zabytków z XVIII wieku, w szczególności w konstrukcji szachulcowej. Na uwagę zasługuje, że XVIII-wieczny zajazd kryty strzechą z podcieniami został przeniesiony do skansenu w Ochli. W średnio-wieczu była własnością templariuszy, później aż do 1477 roku w posiadaniu rodu von Lossow i następnie rodu von Waldow z Lubniewic, którzy panowali w Kołczynie aż do XIX wieku. Krasnołęg (dawniej niem. Bealieu) jest wsią sołecką o strukturze ulicówki, rozciągniętą między Kanałem Roszkowieckim a dawną linią kolejową relacji Gorzów – Kostrzyn, położoną na północnym skraju lasów sulęcińsko – skwierzyńskich, 5 km na wschód od Krzeszyc oraz na północ od drogi łączącej Skwierzynę z Kostrzynem. Miejscowość w XVIII wieku należała do joannitów. W latach 1771-1776 osiedliło się w niej 18 rodzin z Polski. Po II wojnie światowej był gromadą, ale od 1954 przynależał już do gromady w Krzeszycach. Krępiny (dawniej niem. Neu Dresden, Nowe Drezdno) jest dużą wsią sołecką o strukturze ulicówki położoną nad kanałem Krępina, leżącą na dnie doliny Warty, 4 km na północny zachód od Krzeszyc. W II połowie XVIII wieku wieś została skolonizowana przez joannitów ze Słońska i mieszkańców Drezdenka. Polską nazwę ustalono na podstawie rekonstrukcji nazwy kanału. Krzemów (dawniej niem. Sabinenliot (gospodarstwo Sabiny), Sabinenhol oder Schciblersburg, późn. Scheiblerburg) – obecnie jest wsią sołecką o proveniencji XVIII-wiecznej, położoną nad Kanałem Roszkowieckim, 2 km na zachód od Kołczyna, przy drodze do Czartowa. Wśród zabudowy wyróżniają się zabytkowe domy szachulcowe z przełomu XVIII i XIX wieku. W XIX wieku należała do Ernesta Kosky'ego. Po II wojnie światowej była oddzielną gromadą a następnie przynależała do gminy Kołczyn. Od 1972 roku należy do gminy Krzeszyce. Łaków (dawniej niem. Hammerwiessen (kuźnicze łąki), jest niedużą osadą przynależącą do Rudnicy. Łaków leży nad Lubniewką, 2,5 km na północny zachód od Rudnicy. Była XIX-wieczną kolonią Rudnicy stanowiącą dla tej wsi zaplecze wyrobów rzemieślniczych. Po II wojnie światowej należała wprawdzie do gminy Kołczyn, a dopiero po 1972 roku włączono Łaków, jako samodzielne sołectwo do gminy Krzeszyce. Łukomin jest niewielką wsią leżącą 3 km na południowy – zachód od Kołczyna, na północ od drogi i byłej linii kolejowej z Gorzowa do Kostrzyna nad Odrą przez Krzeszyce. Składa się z 28 zabudowań, wśród których wyróżniają się domy szachulcowe, z których najstarszy pochodzi z 1777r, (przebudowany na pocz. XIX w.) a młodsze z I poł. XIX w. We wsi znajduje się Kościół Św. Anny będący filią parafii rzymsko-katolickiej Św. Stanisława Kostki w Kołczynie. Został konsekrowany w 1946r. Wieś jest zapewne efektem XVIII-wiecznej kolonizacji. Pierwotnie zwała się „Friedriehsburg” (zamek Fryderyka), ale już przed 1809 r. jej nazwa została zmieniona na „Strietwalde”. Jej właścicielem, jak i innych podobnych osad w okolicy, była wówczas rodzina von der Ost. Malta to wieś sołecka położona 4km na południowy wschód od Krzeszyc na obszarze tak zwanych błot warciańskich. Składa się obecnie z 52 zabudowań. Pod względem administracji kościelnej podlega parafii Św. Antoniego w Krzeszycach (dawniej należała do kościoła w Przemysławiu) Została założona przez joannitów ze Słońska w II poł. XVIII w., a jej nazwa niewątpliwie nawiązywała do wyspy Malty. Czas największego wzrostu wieś osiągnęła w 1808r. kiedy to obejmowała 87 gospodarstw. Malta jest jedyną wsią w regionie, która po wojnie zachowała swą pierwotną nazwę. Do 1975 r. wieś należała do powiatu Sulęcińskiego. Marianki (dawniej Maryland) to wieś sołecka leżąca 3 km na północny zachód od Krzeszyc. Przynależy do parafii rzymsko-katolickiej w Krzeszycach. W 1779r. zakon joannitów założył tu folwark i kolonię. Folwark obejmował 407 ha, na których postawiono dwa domy, trzy stajnie i trzy stodoły. Teren kolonii wynosił kolejne 52 ha i obejmował 5 zabudowań. wykazy z roku 1809 wskazują, że teren folwarku skurczył się do 306 ha. Powojenna nazwa wsi jest swoistą kalką językową. Nazwa „Żyroslawice” ustalona przez komisję rządową w ogóle się nie przyjęła. Obecnie miejscowość liczy 65 mieszkańców (2019 rok). Maszków (dawniej Neudorf [nowa wieś]) to wieś sołecka, położona 5 km na południe od Kołczyna, przy drodze do Sulęcina, na leśnej enklawie, w pobliżu źródeł Krzemiennej, dopływu Rudzianki. Należący do niej kościół pod wezwaniem Św. Marii Magdaleny z początku XX wieku stanowi filię parafii w Kołczynie. Jest co najmniej drugą budowlą sakralną

w tej wsi. Pierwsze wzmianki o tej miejscowości pochodzą z 1565r., wówczas nazywała się Mittelwalde, od nazwiska właścicieli von Waldowów. W 1718 r. stała się własnością saskiego kapitana Karla Andreasa von Maxen, wtedy nazywano ją Neudorf oder Mittelwalde. Według spisu z 1718 r. Maszkowo obejmowało 12 łąnów zagrodowych uprawianych przez 10 zagrodników, kuźnię i tartak. Wykaz z 1809 r. wymienia 11 zagrodników, 1 chałupnika, 10 komorników, kuźnię i cegielnię mieszczące się jedynie na 5 łąnach. W 1718r. istniała tu również karczma szynkująca tygodniowo pół beczki piwa, o której jednak milczą późniejsze źródła. Późniejsze źródła milczą na temat karczmy. Już od XVIII wieku Maszków był wsią parafialną, podległą protestanckiemu inspektorowi w Ośnie. Do 1975r. wieś należała do powiatu sulęcińskiego. Do 1954r. była gromadą w gminie Kołczyn, następnie podlegała Gromadzkiej Radzie Narodowej w Kołczynie, aż do reformy z 1972r. Muszkowo (Mauskow) to duża wieś sołecka na południowo zachodnim krańcu gminy, przy drodze z Krzeszyc do Sulęcina składająca się z 75 zabudowań (1982r.). Kościół pw. Św. Jana Chrzciciela wybudowany w 1813 r. stanowi filię parafii w Krzeszycach. W okolicach wsi odkryto dwie osady neolityczne (należące do kultur ceramiki sznurowej i pucharów lejkowatych), dwie osady kultury łużyckiej, osadę i cmentarzysko z okresu rzymskiego oraz wczesnośredniowieczne grodzisko. Po raz pierwszy nazwa wsi pojawia się na początku XV w., jako Muzckow, Muzekow i Musicow. Wymieniana jest wśród posiadłości joannitów ze Słońska. Już w 1718r. poświadczono we wsi istnienie posady nauczyciela. W tym samym czasie wieś miała również karczmarza, który szynkował 44 beczki piwa rocznie, lecz wzmianki o karczmie znikają na pocz. XIX w. Na przełomie XVIII i XIX w. na terenie wsi znajdowały się smolarnia i cegielnia oraz młyn, w odległości 1,2 km od wsi. Istniał on jeszcze w czasach międzywojennych. W XIV wieś miała status samodzielnej parafii w dekanacie Ośno w diecezji lubuskiej. W 1718 r., kościół w Muszkowie stanowił już filię parafii protestanckiej w Krzeszycach i tak pozostało do dziś. Piskorzno (Stuttgart) to nieduża wieś położona nad Kanałem Roszkowieckim, między Krasnolęgiem, a Krzeszycami. Na jej terenie odkryto cmentarzysko kultury unietyckiej oraz osadę słowiańską datowaną na okres między VIII a XI w. Niemiecka nazwa nawiązuje do stolicy Bedenii-Wirtembergii. Wieś została założona w 1775r. przez joannitów ze Słońska. Do końca 1778 r. osadzono tu 22 rodziny, którym przydzielono 942 morgi ziemi. do początku XIX w. liczba mieszkańców wzrosła do 36 kolonistów i 16 komorników. W przededniu wybuchu II wojny światowej wieś obejmowała 69 gospodarstw. Wieś nie posiadała swojego kościoła. początkowo mieszkańcy uczęszczali na nabożeństwa do Krasnolęgu. Po II wojnie światowej Piskorzno zostało przypisane do parafii Św. Antoniego w Krzeszycach. Do 1972r. wieś była sołectwem, do 1975r. należała do powiatu sulęcińskiego. Przemysław (Louisa) to duża wieś sołecka położona nad Strużnikiem, prawym dopływem Głuszynki, na lewym brzegu Warty, 6 km na północ od Krzeszyc przy drodze do Nowin Wielkich. Początkowo istniał podział osady na Gross i Klein Louisa, lecz już na mapie z przełomu XIX i XX wieku widnieje tylko Louisa. Osada została założona w 1774 r. przez radcę kamery Zakonu Joannitów w Słońsku, Johanna Gottlieba Kalkreuth, na obszarze tak zwanego krzeszyckiego łągu zakonnego. Kuhlwein stał się właścicielem majątku na prawach czynszu wiecznego. Osiedlono tu 25 kolonistów, lecz całość się sukcesywnie rozrastała. W 1939 r. wieś obejmowała już 101 gospodarstw domowych. W 1809r. wspomniana została kuźnia oraz szpital, który był zakładem opieki społecznej. W tym ostatnim przypadku nie chodzi o placówkę leczniczą, lecz o zakład opieki społecznej. We wsi funkcjonował również folwark i dwa młyny, które się nie zachowały. Od samego początku działa tu również szkoła, której budynek znajduje się w północno wschodniej części wsi w pobliżu kościoła. Kościół zbudowano tu w 1786 r., pierwotnie była to budowla szachulcowa. W 1978 r. na jej miejscu powstał budynek murowany. Na pocz. XIX w. kościół był filią parafii w Studzionce. Po 1945 r. stworzono tu parafię katolicką, obejmującą również Studzionkę i Zaszczytno. Od 1951 r. kościół należy do parafii Św. Antoniego w Krzeszycach. Do 1945 r. Przemysław wraz z wchłoniętymi koloniami był samodzielną gminą wiejską w powiecie torzymskim. W latach 1945-75 należał do powiatu sulęcińskiego. Obecnie jest to sołectwo jednowioskowe. Rudna (Rauden) to nieduża wieś nad Rudzianką, przy wschodnim brzegu jeziora Rudna, 9 km na północny zachód od Lubniewic. Jej nazwę etymolodzy wywodzą od słowiańskiego słowa ruda. Po raz pierwszy wspomniana została 1249 r. następnie dopiero w 1538 r. w recesie podziałowym rodziny von Waldow, którzy byli jej właścicielami z przerwami do 1747 r. Wówczas to przekazali ją sierocińcowi Steinbarta w Sulechowie. Główna część wsi zabudowana była techniką szachulcową. Najstarsze zachowane budynki to właśnie szachulcowe domy z drewnianymi szczytami nr 28 oraz 30 ze stodołą z I połowy XIX wieku. Mieszkańcy poza rolnictwem zajmowali się dodatkowo handlem bydłem. Od początku XVII w. istniał tu tartak wybudowany na rzece Rudziance. Wieś posiadała również swoją karczmę, o której pierwsze wzmianki pochodzą z 1718r.

W średniowieczu wieś należała do diecezji poznańskiej. W 1992 r. była tu ferma hodowlana Lubniewickiego Kombinatoru Rolnego. Rudnica (dawniej niem. Hammer) to duża wieś sołecka, położona 4 km na wschód, od Kołczyna, 14 km na południowy zachód od Gorzowa, nad Lubniewką, lewym dopływem Warty, na skraju lasów sulęcińsko-skwierzyńskich. Wieś powstała na obszarze, który jeszcze w XV wieku należał do Wielkopolski. Sama Rudnica należała do Brandenburgii. Zarówno niemiecka nazwa jak i polska nawiązują do faktu, iż wydobywano tu i przetapiano rudę żelaza. Obecnie wieś wzięła początek od kuźnicy założonej w połowie XVI wieku na gruntach wsi Kołczyn. Stąd też osada kuźnica nosiła nazwę Neuen Koltzschen. Jednakże już w 1580r. samą kuźnicę nazwano die Rede. W 1608r. w relacji Grunewoldta odnotowano Klem czyli Neuen Koltzen. W 1718r. zapisano Hammer oder Klem Koltzschen, czyli mały Kołczyn. U Bratringa na początku XIX wieku występuje już tylko Hammer. Majątek rycerski funkcjonował zaś pod nazwą Hammer-Koltzschen. W 1631r. zanotowano Hammerkelschen. Od niemieckiej nazwy wsi i majątku powstało kilka nazw pochodnych. Po zbudowaniu kuźnicy rzeczka zaczęła być nazywana Hammerflief. Nieznana dziś kolonia nazywano Hammerbusch, dwór nosił nazwę Hammerhof, później Altenhof, czyli stary dwór, po 1945r. Opieczki to północno-wschodni przysiółek Rudnicy, a także Hammereeke (Nałęczyn koło Włosowa). Odwieczna posiadłość Waldowów, jako lenno wspomniane dopiero w dokumencie z 1715 r. Wieś należała wówczas do płk. Arenda von Waldow, który miał trzech małych synów. W trzy lata później w spisie łanów ujawniono czterech współwłaścicieli: ppłk. Adama Christopha von Waldow, ppłk. Friedricha Sigismunda von Waldow, kpt. Karla Andersena von Maxen, o którym skądinąd wiadomo, że był poddany saskim i lennikiem Waldowów oraz Sebastiana von Waldow, do którego należał folwark Stobno. W 1747r. część wsi, miała zostać testamentem Carla Adama von Waldow zapisana sierocińcowi w Sulechowie, jednakże brak później potwierdzenia tego faktu, choćby u Bratringa. W 1772 r. Rudnicę wraz z częścią Kołczyna nabył Karl Sigismund von Reitzenstein. Jego sukcesorem był Carl Ernest Sigismund von Reitzenstein, w latach 1786 – 90 budowniczy pałacu w Kiełpinie i fundator dzwonu w Kołczynie w 1800r. W 1795r. na skutek małżeństwa, zapewne jego córki, Ernestine von Reitzenstein z Carlem Ernestem Christianem von Waldow Rudnica wróciła w ręce Waldowów. Ich potomkowie od ok. 1820 r. zaczęli używać nazwiska von Waldow-Reitzensteina. Sama Rudnica należała doń tylko w jednej trzeciej. W XVIII wieku w Rudnicy mieszkali poddani z folwarku w Stobnie, wraz z usamodzielnieniem się majątku Stobno (Rogi) ta część wsi odpadła. W 1865r. Rudnica weszła w skład nowo powołanego majoratu (fideikomisu) Reitzenstein w Kiełpinie. Rezydencja szlachecka Rudnicy powstała po wojnie 30-letniej, bo wprawdzie szwedzki król Gustaw Adolf w 1631 r. zajął kwaterę w Hammerkelschen, ale mogło z równym powodzeniem chodzić o Kołczyn. Rudnica jako siedziba rycerska wspomniana została w 1724r. Mieściła się ona w położonym na północny wschód od wsi folwarku Hammerhof (kuźniczy dwór). Jeszcze Bratring na początku XIX wieku pisał, iż Hammerhof, folwark pod Rudnicą jest właściwie szlacheckim majątkiem w tej miejscowości, który kilkaset kroków od wsi leży. Był to zapewne zmierzch świetności tej osady, gdyż obok, w nowo założonym Kiełpinie, który nosił nazwę rodową nowych właścicieli Reitzenstein, zbudowany został w 1790r. klasycystyczny pałac. Odtąd Hammerhof zaczął być nazywany Altenhof (stary dwór), po 1945r. Opieczki i pod tą nazwą został już w „Słowniku” odnotowany. Będąc z racji położenia raczej przysiółkiem Rudnicy, przed 1945r. uchodziły Opieczki oficjalnie za przysiółek gminy Kiełpin. Na miejscu dawnego folwarku – jak podaje Kubach – znajdowała się jednak, położona w lesie z nowymi w większości zabudowaniami. Do XVIII wieku Rudnica wchodziła w skład majątku Kołczyn, określanego jeszcze w 1972r. jako Waldower Gestift oder Kolschenschen Territorium. W 1715r. posiadłości tych włączono powstałe w XV i XVI wieku osady Rudnica, Brzozowa (Neuwalde), Stobno (Stubbenhgen), Maszków (Neudorf) i Rudna (Rauden). W 1775r. w ramach odszkodowania przyznano majątkowi kolonie Włotów (Lossow) i Krzyszczyna (Cocceji). W wyniku regulacji Warty w latach 1770 – 1778 na gruntach Kołczyna i Rudnicy powstały kolonie Szamarzewice (Altona), Krzemów (Scheiblersburg), Łukomin, (Streitwalde), Kiełpin (Reitzenstein). W 1785r. nie było już żadnej siedziby rycerskiej. Wcześniej jednak z gałęzi Waldowów osiadła w Rudnicy.

W 1785r. do majątku tego należy kolonie Włotów, Szamarzewice, leżąca pod Kołczynem nieistniejąca już Ernestinenburg z 7 kolonistami oraz Babice (Weiberwerder), łącznie 75 kolonistów, 10 chłopów i 12 rodzin robotniczych, a także folwarki Waldow i Treck (zapewne błąd, bo już w 1750 r. było Waldowstrenk, czyli Wąldowice), Kiełpin i część Kołczyna z 12 robotnikami, 8 zagrodnikami, 1 chłopem i 4 domownikami, ponadto młyny wodne, huta szkła, cegielnia, smolarnia, tartak oraz zagadkowy folwark Schalm. Po 1778r. założona została kolonia Hammersche Bush, zwana później Hammerbusch. Licząca 20 rodzin osada leżała „1 milę od Rudnicy”, zapewne w okolicy Kołczyna. Bratring na pocz. XIX wieku uściślił, że od Rudnicy należała czwarta część Kołczyna i połowy kolonii Babice i Włotów. W połowie XIX wieku posiadłość

Hammer-Koltschen obejmowała 18759 mórg (4789 ha), w tym 16 tysiący mórg lasu. Na przełomie XVIII i XIX wieku nastąpił upadek folwarku, który przekształcił się w leśną osadę Altenhof-Opieczki. Wielodrożnica w kształcie sześciopromiennej gwiazdy, a w środku – trójkątny plac. Według opisu przedwojennego – dominowała zabudowa parterowa, przeważnie otynkowana i szachulcowa. Początek wsi dała kuźnica, wspomina po raz pierwszy w 1538 r. Z powodu kuźnicy przepływająca przez wieś Lubniewka (Muhlenflieb) zmieniła tu nazwę na Hammerflieb. Przed 1945r. wieś zamieszkała była przez ludność niemiecką wyznania ewangelickiego. Niektóre nazwiska zagrodników odnotowane w 1718r. zdradzają jednak pochodzenie z Polski. Ówcześni mieszkańcy nazywali się: Stabs, Pohl, Mertzke, Wutzke, Teicherd, Moritz, Hauschcke, Tam, Lunderstadt, Lupke, Kube, Scheider, Ulrich, Loppe, Lange, Schultze, Schroder, Grunow, Seyfert, Zeise, Potke, Mottner. Po 1945 r. wieś zaludniona została najpierw przez osadników wojskowych, jako że okolica przeznaczona była na osadnictwo kierowane przez 5. DP. Studzionka (dawniej niem. Albrechtabruch) to wieś sołecka leżąca na północny wschód od Krzeszyc, na lewym brzegu Warty, która w tym miejscu osiąga największą szerokość 250 m. Wieś została założona w 1721 r. pod nazwą Krieschte Hollander, dosłownie „krzeszyckie olędry”. Jednakże już w 1741 r. profesor Beckmann posługiwał się nazwą Albrechtisbruch, dosłownie „błota Albrechta”. Nazwa ta honoruje margrabiego Albrechta Fryderyka, który w latach 1695 – 1731 był baliwem zsekularyzowanego zakonu joannitów i założył wieś. Można przyjąć, iż nazwa ta obowiązywała właśnie od 1731r. Nazwa polska jest była swobodną transkrypcją powojenną. KUNM zaleciła przymiotnik studzianecki, choć w źródłach kościelnych z lat czterdziestych wieś występowała też pod nazwą Studzienka. Wieś została założona przez urząd pojoannickiej domeny i rozciągała się wzdłuż wału Warty. Droga wiejska odchyła się łukiem wzdłuż starorzecza. Od południa wieś opływa Klaufub Graben, bezimienny dziś ciek, dopływ Lednika. Na zachodzie gruntu Studzionki sięgają niemal zabudowań Przemysławia. Według opisu z lat międzywojennych, wał obsadzony był wierzbami i topolami. Kolonia została założona w 1721r. (Beckmann) względnie w 1722r. (Kubach) na tak zwanym Łęgu Zakonu. Była jedną z dwóch wsi, obok Chwałowic, jakie powstały przed wybudowaniem wałów. Osadzono tu 40 kolonistów, których uposażono w 2 łany ziemi. Zabudowa wsi charakteryzowała się luźno rozrzuconymi zagrodami szachulcowymi, które kryte były strzechą. Stodoły i obory stały oddzielnie, obory posiadały wystające galeryjki. W okresie międzywojennym stało jeszcze kilka domów z XVIII wieku. Szachulcowy dom nr 15 pochodził zapewne z roku założenia kolonii. Z uwagi na zniszczenie wsi w 1779r. zapewne chodziło o dom z roku odbudowy wsi. W latach 70., najstarszy – obok kościoła- dom nr 36, murowany, parterowy, pochodził z około 1800r. Dom nr 48, szachulcowy, później przebudowany, datowany był na początek XIX wieku. Droga wiejska stanowi fragment drogi wojewódzkiej nr 11406 przez Dzierżaną do Świętojańska. Dawniej przez przeprawę promową we wschodniej części wsi biegła ona do Bogdańca. Świętojańsko (dawniej niem. Sankt Johannes, Sankt Johannis) to nieduża wieś położona między Krzeszycami a Krasnołęgiem. Podlegała ona urzędowi okręgowemu (Amtsbezirk) w Krzeszycach. Do gminy należała nieistniejąca leśniczówka Głusza (Nesselkappe). Nazwę wsi można zaliczyć do egzotycznej onomastyki zakonnego łęgu Warty. Urzędowa nazwa Sankt Johannes występowała czasami w formie nieco archaicznej „Johannis”, „święty Jan”. Tym razem więc nie pochodzi ona od zamorskiej koloni, ale czci patrona zakonu joannickiego KUNM uszanowała tę tradycję, zalecając jednocześnie przymiotnik „świętojański”. Kolonia założona została przez joannitów w Słońsku i przez cały prawie XIX wiek należała do zakonu. Kolonia powstała w 1773r. na terenie krzeszyckiego łęgu zakonnego. Jeszcze przed wojną małe, często szachulcowe i kryte strzechą zagrody stały łukiem wzdłuż leśnego pagórka, po północnej stronie drogi z Kostrzyna nad Odrą do Skwierzyny. Ów pagórek to zapewne wspomniane w literaturze Johannsche Berle, skąd rozciera się widok na Warciańskie Błota. Zaszczytowo założone zostało w okresie Królestwa Prus na przełomie lat 1788 i 1789 jako kolonia na osuszonych błotach nadwarciańskich. Nazwa miała upamiętniać bitwę pod Saratogą z 1777r. Osada posiadała także przysiółek o nazwie Savannah, nawiązującej do kolejnej bitwy w amerykańskiej wojny o niepodległość. W okolicy istniały również inne nazwy związane z ziemią amerykańską, jak Maryland, Pennsylvanien czy Philadelphia. W wyniku II wojny światowej wieś została włączona do Polski i otrzymała nazwę Zaszczytowo.

Warto wspomnieć jeszcze Kołczyńskich Dębach oraz Postomskich Młynach. Przy wjeździe do Kołczyna od strony Rudnicy rosną okazałe, stare, liczące po 400, 500 lat – dęby. Największy z nich ma w obwodzie przeszło pięć metrów, a pozostałe ponad trzy. Najwyższy z nich liczy 27 metrów wysokości. Wójt przekazał wiosce działkę w umowę użyczenia, a w 2003r. uchwałą Rady Gminy pięć z ośmiu rosnących dębów uznano za pomniki przyrody.

Na początku mieszkańcom chodziło o to, żeby uchronić te dęby przed zniszczeniem, ale później zapragnęli, aby te wspaniałe kilkusetletnie dęby stały się wizytówką Kołczyzna i miejscem ich spotkań. Dlatego przy pomocy Urzędu Gminy Krzeszyce uporządkowali i ogrodzili teren. Na działce postawiono drewnianą wiatę, której wykonanie zleciło starostwo sulęcińskie. Pieniądze na oznakowanie drzew przyznał wojewódzki konserwator przyrody. W dniu 12 czerwca 2005r. terenowi wokół Kołczyńskich Dębów nadano oficjalną nazwę – plac Jana Pawła II. Od tego dnia mieszkańcy Kołczyzna mają swoje szczególne miejsce, gdzie z inicjatywy Rady Sołeckiej odbywają się różne spotkania i festyny dla mieszkańców, dzieci i młodzieży. W 2010r. w ramach Programu dla Odry 2006 Nadleśnictwo Lubniewice wykonało na rzece Postomii, w pobliżu miejscowości Krzeszyce, budowle piętrzące dla odtworzenia dwóch zbiorników małej retencji o łącznej objętości 24160m³, w miejscach, gdzie posadowione były przedwojenne młyny. Działanie to spowodowało ponowne wypełnienie stawów i kanałów młyńskich wodą, tworząc przy rzece malowniczy teren. Obszar ten zyskał na atrakcyjności turystycznej, a zbiorniki retencyjne wpłynęły na bioróżnorodność otaczających je drzewostanów. Mając na uwadze, że jest to miejsce chętnie odwiedzane przez mieszkańców Krzeszyc i przyjezdnych turystów, w 2013 r. w ramach dofinansowania z funduszu PO RYBY 2007 – 2013, Nadleśnictwo Lubniewice zagospodarowało ten teren, udostępniając go dla rekreacji i wypoczynku.

W najbliższym sąsiedztwie Gminy występują objęte najwyższą ochroną obszary Parków Narodowego i Krajobrazowego „Ujście Warty”, chroniące unikatowe w skali europejskiej rozlewiska i użytkowane jako łąki poldery – tereny bytowania około 250 gatunków ptaków. Powiązana jest z nimi pod względem krajobrazowo-przestrzennym zachodnia część gminy, położona w obrębie pradoliny Warty. Na terenie Gminy występują następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu:

- trzy obszary chronionego krajobrazu, położone w południowej części gminy i obejmujące kompleksy leśne, położone w dolinie Postomii oraz na granicy z gminą Lubniewice; obszary te są oznaczone symbolami „K” i „J” w spisie obszarów tego typu, założonym dla woj. lubuskiego i obejmują odpowiednio powierzchnie leśne na 1 071 ha oraz 340 ha i grunty orne o wielkości 93 ha; północna część gminy to obszar chronionego krajobrazu „Gorzowsko – Krzeszycka Dolina Warty”.
- obszar specjalnej ochrony ptaków, stanowiący część obszaru Ujście Warty w europejskiej sieci „Natura 2000”, oznaczonego symbolem PLC080001 i obejmującego 33.297 ha terenów gmin: Kostrzyn, Górzycza, Witnica, Bogdaniec, Słońsk, i Deszczno; obszar ten obejmuje terasę zalewową Warty, przy jej ujściu do Odry, wraz z Kostrzyńskim Zbiornikiem Retencyjnym i fragmentem doliny Odry, jest poprzecinany licznymi odnogami cieków, starorzeczami i kanałami, na terenach zalewowych dominują tu okresowo zalewane łąki i pastwiska, szuwary, zarośla wierzb i łągi wierzbowe; występuje tu m.in. 36 ptaków, wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 27 ptaków migrujących regularnie, nie wymienionych w w/w załączniku oraz 5 ssaków i 9 ryb wymienionych w załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG;
- pomniki przyrody ożywionej, a w tym 7 dębów szypułkowych, rosnące w Nadleśnictwie Lubniewice w odz. 55j, 78a, 85k, 99j, 104k, 143o, 524i 162a, sosna pospolita – rosnąca w w/w Nadleśnictwie w odz. 138m oraz dąb szypułkowy, rosnący w Krzeszycach;
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dęby Kołczyńskie” z grupą okazałych dębów szypułkowych.

Obszarami i obiektami chronionymi są także:

- zasoby wód podziemnych, należące do Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Pradolina Warty” nr 137, o reżimie wysokiej ochrony (OWO);
- lasy ochronne grupy I, głównie glebochronne i wodochronne, skoncentrowane w częściach środkowej i wschodniej terenów leśnych gminy i zajmujące łącznie powierzchnię 37.936 ha;
- park podworski we wsi Rudna.

Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo

niematerialne – zwyczaję, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię. Ponadto dziedzictwo historyczne jest istotne o tyle, że wpływa na atrakcyjność turystyczną i może korzystnie wpłynąć na rozwój gminy – głównie poprzez jego materialne wytwory, czyli zabytki.

Początki osadnictwa na terenie Gminy wiążą się z okresem wczesnego średniowiecza a jego rozwój z obecnością zakonu joannitów w pobliskim Słońsku, do którego dominium należała m.in., powstała w XII w. wieś Krzeszyce. O obecnej strukturze osadniczej gminy przesądziło w zasadniczym stopniu podjęcie w II poł. XVIII w. przez ówczesną administrację pruską realizacji wielkiego programu osuszenia doliny Warty i Noteci oraz przeprowadzenie w latach 1812 – 13 reformy rolnej. Ukształtowały się wtedy zróżnicowane formy układów przestrzennych wsi, wśród których trzeba wymienić:

- przdrożnice (formy zbliżone do układu ulicówek) we wsiach: Brzozowa, Dzierżazna, Karkoszów, Krasnołęg, Krepiny, Krzemów, Marianki, Rudna, Świętojańsko, Zaszczytowo;
- rzędówki w częściach w/w wsi takich jak Karkoszów i Krepiny;
- charakterystyczne dla dawnego osadnictwa holenderskiego tzw. wsie samotnicze z rozproszoną zabudową, takie jak: Czartów, Dębokierz, Lukomin, Malta, Przemysław, Studzionka oraz przysiółki Brzozowa (w części), Jeziorki, Krzeszyce Osiedle i Piskorzno.

Rozwojowi głównego ośrodka osadniczego Gminy – wsi Krzeszyce sprzyjała jego dogodna lokalizacja na skrzyżowaniu ważnych dróg w tej części doliny Warty, z których m.in. drogę Kostrzyn-Skwierzyna zbudowano w 1830r. Aktywizacji gospodarczej wsi w końcu XIXw. pomogło przeprowadzenie w 1896r. kolei z Kostrzyna do Gorzowa przez Krzeszyce. Cechuje ją małomiasteczkowy układ przestrzenny i charakter zabudowy.

Na terenie Gminy nie zachowało się wiele obiektów zabytkowych, które ze względu na swa wartość zostały wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Poza tym rejestrem pozostaje jednak znaczna liczba obiektów o istotnym znaczeniu dla utrzymania historycznie ukształtowanego charakteru osadnictwa na terenie gminy, które winny być wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

Krajobraz kulturowy i zabytki nieruchome

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcie krajobrazu kulturowego, jako przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. W art. 3 pkt. 14 ww. ustawa podaje definicję krajobrazu kulturowego jako postrzeganą przez ludzi przestrzeń, zawierającą elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Krajobraz kulturowy Gminy składa się głównie z elementów przyrodniczych, ale również z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Obszar gminy charakteryzuje się znacznym nasyceniem zabytków. Są to zarówno pojedyncze obiekty jak i zespół budowlany, układy ruralistyczne, dzieła sztuki, a także elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy wiejskie kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców. Ciągłość kulturowa wielu miejscowości, które funkcjonowały na tym obszarze od średniowiecza, została przerwana po 1945 r. Mimo zniszczeń wojennych i powojennych, do dziś przetrwało wiele obiektów zabytkowych pochodzących z różnych epok o zróżnicowanych stylach architektonicznych. Krajobraz kulturowy stanowią obszary i obiekty o szczególnym znaczeniu. Należą do nich budynki o tradycyjnej zabudowie drewnianej, budynki murowane, kościoły, kaplice, cmentarze, układy ruralistyczne, zespoły folwarczne, założenia rezydencjonalne wraz z parkami i ogrodami. Większość terenów osadniczych zachowała walory i wartości kulturowe, które wpisują się harmonijnie w krajobraz przyrodniczy i kulturowy. Niestety, historyczna zabudowa w dużej mierze została przebudowana lub wyburzona albo znajduje się w złym stanie technicznym. Elementem dysharmonizującym historyczny krajobraz wiejski stanowią głównie popegeerowskie osiedla mieszkaniowe a także współczesne modernizacje przeprowadzane niezgodnie ze sztuką konserwatorską. Skutki wojny, nie tylko bezpośrednie, spowodowane działaniami militarnymi, ale także powstałe w jej konsekwencji później, zubożyły dotkliwie wielowiekowy dorobek artystyczny pokoleń.

W celu ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewidziano formę ochrony w postaci parku kulturowego.

Ochronę krajobrazu kulturowego prowadzi się ponadto poprzez zapisy w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w planach zagospodarowania przestrzennego. Ochronę tę powinny zapewniać wyznaczone w w/w dokumentach strefy ochrony konserwatorskiej oraz strefy ochrony ekspozycji wraz z sformułowanymi dla nich ograniczeniami.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem nieruchomym nazywamy nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością i stanowią świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia. Na terenie Gminy znajduje się wiele cennych zabytków nieruchomych, wśród których należy wymienić przede wszystkim zabytki: sakralne, założenia zieleni projektowanej wraz z pałacami, dworami i folwarkami, mieszczańskiego budownictwa murowanego, zabytki techniki oraz cmentarze. Stosownie do art. 22 pkt. 5 w/w ustawy w gminnej ewidencji zabytków ujęte są zabytki nieruchome:

- wpisane do rejestru;
- znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Wójta Gminy w porozumieniu z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowi załącznik nr II do programu [...] strona 107.

Gminna ewidencja zabytków jest otwartym zbiorem kart adresowych nieruchomości, które posiadają walory zabytkowe, tzn. jest katalogiem zabytków zewidencjonowanych na terenie Gminy.

Wójt Gminy może włączyć daną nieruchomość lub jej część do gminnej ewidencji zabytków na wniosek jej właścicieli lub użytkowników lub z urzędu, po zasięgnięciu opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i sporządzeniu karty adresowej, jeśli wypełnia warunki ustawowej definicji zabytków.

Wójt Gminy jest zobowiązany sporządzić i włączyć do gminnej ewidencji zabytków kartę adresową nieruchomości, która została uprzednio ujęta przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w wojewódzkiej ewidencji zabytków, lub która została wpisana do rejestru zabytków województwa lubuskiego.

Karta adresowa zabytku powinna być wykonana zgodnie z załącznikiem nr 6 do rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem i wydrukowana na papierze o odpowiedniej gramaturze papieru.

W przypadku gdy dana nieruchomość nie istnieje lub utraciła wartości zabytkowe, ale jest ujęta w wojewódzkiej ewidencji zabytków, po uzyskaniu pozytywnej opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Wójt Gminy wyłącza kartę adresową takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków.

W przypadku zabytku wpisanego do rejestru zabytków, przed wyłączeniem karty adresowej dla niego sporządzonej, należy wcześniej uzyskać decyzję Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o skreśleniu zabytku z rejestru. Wójt Gminy może złożyć wniosek z urzędu lub na wniosek właściciela/użytkownika do Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z prośbą o skreślenie zabytku z rejestru.

Do wniosku z prośbą o opinię o walorach zabytkowych lub o skreślenie z rejestru zabytków Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków należy przedłożyć szczegółową dokumentację fotograficzną z lustracji terenowej ze wskazaniem dokładnej lokalizacji.

Wyłączone z gminnej ewidencji zabytków karty adresowe są przechowywane przez Gminę Krzeszyce jako karty archiwalne.

Aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków poprzez sporządzanie nowych kart adresowych, lub włączanie nowych, lub wyłączanie kart adresowych określają procedury określone w rozporządzeniu Ministra Kultury

i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Zabytki ruchome

Zgodnie z art. 3 pkt. 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

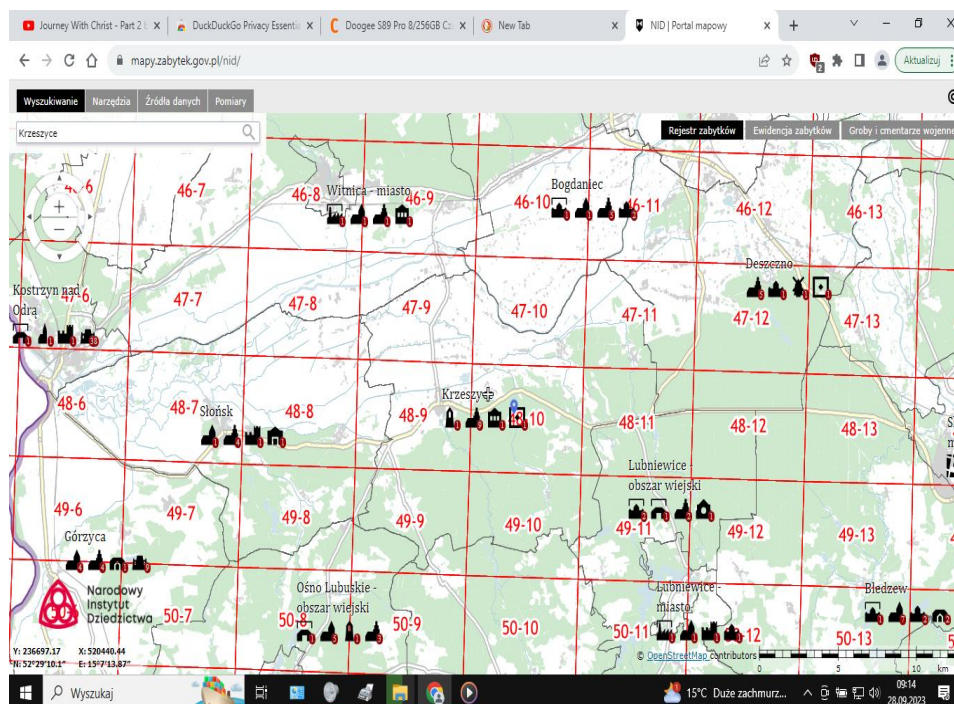
Zabytki ruchome na terenie Gminy stanowią przede wszystkim wyposażenie kościołów, w postaci obiektów sztuki i rzemiosła artystycznego. Do czasów obecnych nie zachowały się przykłady ruchomego wyposażenia dawnych rezydencji pałacowych i dworskich, co związane jest ze stratami wojennymi oraz niekontrolowanymi grabieżami po zakończeniu II wojny światowej. W Gminie Krzeszyce 5 kościołów posiada wyposażenie/wystroj (wybrane elementy) wpisane do rejestru zabytków ruchomych – załącznik nr III do programu [...] strona 121.

Zabytki archeologiczne

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Tereny Gminy podlegały na przestrzeni dziejów oddziaływaniu wielu procesów historycznych, które pozostawiły ślady czytelne do dziś. Najstarsze znane pozostałości osadnictwa odkryte tu pochodzą ze środkowego okresu epoki brązu, co odnotowano w 1924r. Z danych uzyskanych w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Zielonej Górze -Delegatura w Gorzowie Wielkopolskim odnotowano 199 stanowisk (również tych bez lokalizacji) – załącznik nr I do programu [...] strona nr 89.

Podział gminy Krzeszyce na obszary AZP (<https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>)

Zabytki w zbiorach muzealnych

Zagadnienia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego w obrębie działalności muzealnej regulują przepisy ustawy o muzeach z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach, w której określono podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Ustawodawca wskazał, iż gmina jako podmiot tworzący lub przejmujący muzeum zobowiązana jest do zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum, zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom i sprawowania nadzoru nad muzeum. Na terenie Gminy Krzeszyce brak jest muzeum o charakterze samorządowym.

Dziedzictwo niematerialne

Definicja dziedzictwa niematerialnego została określona w Konwencji UNESCO w Paryżu w 2003r., której zapisy Polska ratyfikowała w 2011r. Określono, że są to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest ono przekazywane z pokolenia na pokolenie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Tym samym dziedzictwo niematerialne obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- sztuki widowiskowe (spektakle, widowiska),
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne,
- wiedzę o przyrodzie i wszechświecie,
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Gmina Krzeszyce stanowi przestrzeń wielokulturową w wymiarze dziedzictwa przeszłości i zabytków. Obszar gminy oparty jest przede wszystkim o społeczności postmigracyjne. Przybyła tu ludność napływowa etnicznie polska z terenów dawnej Polski wschodniej, ale również grupy ludności z terenów Wielkopolski, wniosły do obecnego krajobrazu silny pierwiastek kulturowy, w postaci obyczajów religijnych, kultywowania świąt, tradycji rodzinnych.

Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze Gminy Krzeszyce nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano także żadnych obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, występują natomiast pozostałe formy ochrony zabytków.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie Gminy Krzeszyce znajduje się 11 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (por. wykaz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków). Są to w większości kościoły murowane i jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa lubuskiego. Prowadzony jest odrębnie dla zabytków nieruchomych (księga A), zabytków ruchomych (księga B) i zabytków archeologicznych (księga C). Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru zabytków może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru zabytków wchodzących w skład tych układów lub zespołów zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informację o wpisie zabytku nieruchomego ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wpisy do rejestru zabytków są wolne od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie do rejestru zabytku ruchomego w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Zabytek wpisany do rejestru może zostać z niego skreślony, gdy uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych. Skreślenie z rejestru zabytków następuje z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy, na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu w księdze wieczystej na podstawie decyzji skreślającej zabytek. Informacja o skreśleniu z rejestru zabytków jest ogłaszana w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Obiekty nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Krzeszyce

Lp.	Obiekt/Lokalizacja	Datowanie	Zdjęcie	Wpis do rejestru zabytków
1	Kościół parafialny pw. Św. Stanisława Kostki	1776 r.		Rejestr zabytków nr 568; KOK-I-63/76 z dnia 30.05.1963; 02.11.1976
2	Dzwonnica przy kościółce pw. Św. Stanisława Kostki	k. XVIII w.		Rejestr zabytków nr 569; KOK-I-62/76 z dnia 30.05.1963; 02.11.1976

3	Kościół ewangelicki obecnie katolicki pw. Św. Kazimierza	1802 - 1805 r., przebudowany 1970 - 1971 r		Rejestr zabytków nr 1953 z dnia 26.04.1971
4	Kamienica (urząd gminy)	XIX / XX w.		Rejestr zabytków nr 445 z dnia 31.03.1998
5	Kościół filialny pw. Św. Anny wraz z otoczeniem	1900 r.		Rejestr zabytków nr L-348/A z dnia 09.10.2009
6	Dawny kościół ewangelicki, ob. rzymsko-katolicki pw. Św. Marii Magdaleny	1902 r.		Rejestr zabytków nr L-247/A z dnia 23.03.2007
7	Kościół pw. Św. Jana Chrzciciela (z terenem przykościelnym)	1813 r., wieża 1892 r.		Rejestr zabytków nr L-60 z dnia 09.09.2002
8	Kościół pw. Chrystusa Króla	1786 r.		Rejestr zabytków nr 563 z dnia 30.05.1963

9	Kościół ewangelicki ob. rzymsko-katolicki pw. Św. Mikołaja	1708 r.		Rejestr zabytków nr 985 z dnia 09.03.1964
10	Kościół ewangelicki obecnie rzymsko-katolicki pw. Świętej Rodziny	1910 r.		Rejestr zabytków nr 565; KOK-I-59/76 z dnia 30.05.1963; 28.10.1976
11	Kościół ewangelicki obecnie rzymsko-katolicki pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny	1738 - 1739 r., wieża 1844 r., przebudowany w latach 60-tych XX w.		Rejestr zabytków nr 1957 z dnia 26.04.1971

Pomnik historii

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa, w drodze rozporządzenia, uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy

Park kulturowy tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

O podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego, rada gmina ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenie oraz w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także obowiązujące zakazy i ograniczenia. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Na terenie Gminy Krzeszyce brak jest zabytków objętych tą formą ochrony.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzeniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo przy wydawaniu decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W powyższych dokumentach określa się między innymi rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu, a także ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w planie.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Projekty i zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Gminna ewidencja zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. Gminy mają dbać między innymi o:

- „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz
- zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”.

Do obowiązków nałożonych przez ustawodawcę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niegodnie z prawem.

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno – budowlanej.

Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do ww. ustawy prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt. 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003r.) oraz na etapie wydawania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane).

Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie. Dodatkowo zgodnie z art. 77 ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków mogą otrzymać dotację na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w trybie określonym odrębnymi przepisami przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana. Gminna ewidencja zabytków nieruchomości dla Gminy Krzeszyce została pozytywnie zaopiniowana przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i przyjęta przez zarządzenie Wójta Gminy Krzeszyce. Pisma Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, akceptujące propozycje obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, oraz zarządzenie Wójta Gminy o przyjęciu gminnej ewidencji zabytków stanowią załącznik do niniejszego dokumentu.

Wykaz zabytków nieruchomości oraz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowi załącznik do niniejszego dokumentu.

Cel i opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami

Najistotniejszym celem gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2024 – 2027 jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, w tym w szczególności:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022r., poz. 559 t. j. ze zm.) Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt. 9).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022r., poz. 840 t. j.) Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16 ust. 1).

W strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami (art. 18), uwzględniając krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; określając rozwiązania niezbędne

do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalania przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniających opiekę nad zabytkami (art. 19). Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 20).

Gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programu opieki nad zabytkami przez gminę (art. 21).

Wójt Gminy prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków ujęte są zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków; zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez Wójta Gminy w porozumieniu z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (tu: Wójt proponuje i zwraca się o zatwierdzenie propozycji do WKZ) (art. 22).

Do zadań i obowiązków gminy należy również:

1) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 32 ust. 1 pkt. 3 i ust. 2);

2) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 32 ust. 1 i 2);

3) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2);

4) prawo udzielania przez Radę Gminy, na zasadach określonych podjętych w uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81);

5) sporządzanie przez Wójta Gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1);

6) sporządzanie i przedstawienie Radzie Gminy sprawozdania z realizacji programu co 2 lata (art. 87 ust. 5).

Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Konstytucja stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego. Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5) oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art. 6).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003r., poz. 840 t. j.)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Użyte w art. 3 tej ustawy określenia oznaczają:

1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będąca dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będąca dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;

8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów zabytkowych rozróżnia się zabytki nieruchome, ruchome oraz archeologiczne, a ich ochrona podlegają bez względu na stan zachowania.

Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,

- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawowymi formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;

5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami pozwolenia Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymaga:

1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;

- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;

7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;

- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;

10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1 odnoszącym się do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;

11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;

12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022r., poz. 559 t. j. ze zm.)

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, w szczególności dotyczących kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021r., poz. 1973 t. j. ze zm.)

Przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia od przeprowadzenia postępowania

w sprawie oceny oddziaływania na środowiska nałożony jest obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022r., poz. 916 t. j. ze zm.)

Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje Wójt Gminy, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków. Nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022r., poz. 503 ze zm.)

Podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględniać obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (w szczególności uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków). Jednocześnie gmina ma obowiązek zawiadomić Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego oraz uwzględniać wnioski konserwatorskie i uzgadniać dokumenty.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021r., poz. 1899 t. j. ze zm.)

Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

W odniesieniu do nieruchomości, która jest wpisana do rejestru zabytków, decyzję w sprawie jej podziału, wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2021r., poz. 2351 t. j. ze zm.)

Obiekt budowlany jako całość oraz jego poszczególne części, wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi należy, biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską. Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyтым stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z następującymi wymaganiami:

1) spełnienie podstawowych wymagań dotyczących obiektów budowlanych określonych w załączniku I do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 305/2011 z dnia 9 marca 2011r. ustanawiającego zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylającego dyrektywę Rady 89/106/EWG (Dz. Urz. UE L 88 z 04.04.2011, str. 5, z późn. zm.), dotyczących nośności i stateczności konstrukcji, bezpieczeństwa pożarowego, higieny, zdrowia i środowiska, bezpieczeństwa użytkowania i dostępności obiektów, ochrony przed hałasem, oszczędności energii i izolacyjności cieplnej, zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych;

2) warunki użytkowe zgodne z przeznaczeniem obiektu, w szczególności w zakresie: zaopatrzenia w wodę i energię elektryczną oraz, odpowiednio do potrzeb, w energię cieplną i paliwa, przy założeniu efektywnego wykorzystania tych czynników oraz usuwania ścieków, wody opadowej i odpadów;

3) możliwość dostępu do usług telekomunikacyjnych, w szczególności w zakresie szerokopasmowego dostępu do Internetu;

4) możliwość utrzymania właściwego stanu technicznego;

5) niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, o których mowa w art. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006r. (Dz. U. z 2012r., poz. 1169 oraz z 2018r., poz. 1217), w tym osoby starsze;

6) minimalny udział lokali mieszkalnych dostępnych dla osób niepełnosprawnych, o których mowa w art. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006r., w tym osób starszych w ogólnej liczbie lokali mieszkalnych w budynku wielorodzinnym;

7) warunki bezpieczeństwa i higieny pracy;

8) ochronę ludności, zgodnie z wymaganiami obrony cywilnej;

9) ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami prawa np. Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Organ administracji architektoniczno-budowlanej może nałożyć obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy lub spowodować:

1) zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia;

2) pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków;

3) pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych;

4) wprowadzenie, utrwalenie, zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno – budowlanej w uzgodnieniu z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje po uzgodnieniu z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Przepis art. 67 ust. 1 Prawa budowlanego, tj. Jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą

właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia, nie stosuje się do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2022r., poz. 1452 t. j. ze zm.)

Zwalnia się od podatku od nieruchomości grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krzeszyce jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których on się odwołuje, połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim i powiatowym) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krzeszyce zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020r. Wskazano w niej na konieczność pełniejszego wykorzystania wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego i kulturalnego Polaków i Polek. Głównym jej celem jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków i Polek, który ma być realizowany poprzez wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich, zawierający działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. W ramach tego celu wyróżniono takie priorytety jak: ochrona dziedzictwa kulturowego, gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury oraz digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022 (wraz z aktualizacją)

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, przyjęty uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019r., sporządzany jest na okres 4 lat, na podstawie art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z zapisami ww. ustawy w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji (art. 85 ust. 1).

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019r. Program ten jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Głównym celem Krajowego programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

1. Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym kierunki działania:

1) wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym, w tym zadania:

a) szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym,

b) budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym,

c) merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach,

d) konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami;

- 2) wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym, w tym zadania;
- 3) wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich;
- 4) ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich;
- 5) wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego;
- 6) powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

2. Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, w tym kierunki działania:

1) Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, w tym zadanie:

a) upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych;

2) Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego, w tym zadanie:

a) podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

3. Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego, w tym kierunki działania:

1) Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości, w tym zadania:

a) kampania społeczno – edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami,

b) tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami, w tym zadanie:

a) program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i uzupełnienie na lata 2004-2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 została przyjęta przez Rząd RP w dniu 21 września 2004r. Zakres Strategii został podporządkowany głównie regionom, jako podstawowym jednostkom podziału terytorialnego. Metodologia dokumentów strategicznych wchodzących w skład Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007 – 2013 zobowiązuje Ministra Kultury do wydłużenia horyzontu czasowego Strategii Rozwoju Kultury do 2020r. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020, bazując na Strategii na lata 2004 – 2013, rozszerza jej zakres do roku 2020. Celem strategicznym dokumentu jest zrównoważenie rozwoju kultury w regionach. Jego realizacja odbywać się będzie przez osiąganie celów częściowych. W celu wdrożenia Strategii w dziedzinie ochrony zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracowano programy.

Wśród programów, które bezpośrednio dotyczą dziedziny ochrony zabytków należy wymienić **DZIEDZICTWO KULTUROWE**, którego podstawowym celem jest:

1. ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego,
2. zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego),
3. kompleksowa rewaloryzacja zabytków,
4. zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
5. poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,

6. zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych,

7. udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Program realizowany jest w ramach 4 priorytetów: rewaloryzacja zabytków nieruchomości i ruchomych, rozwój instytucji muzealnych, ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju, ochrona zabytków archeologicznych.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 14 lutego 2017r. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowo – przyrodniczego zostaną wsparte działaniami istotnymi dla sprawności gospodarki przestrzennej i planowania przestrzennego, w tym realizacją zasady wtórnego użytkowania przestrzeni w procesach inwestycyjnych.

Program operacyjny Dziedzictwo kulturowe

Problematyki ochrony i opieki nad zabytkami dotyczy Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”. Program ten posiada charakter horyzontalny. Celem głównym programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych. Celami częściowymi programu są:

- 1) poprawa stanu zachowania zabytków;
- 2) zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego);
- 3) kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- 4) zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- 5) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- 6) zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

Realizacja założeń programu odbywa się w ramach dwóch komplementarnych priorytetów:

Priorytet 1 Rewaloryzacja zabytków nieruchomości i ruchomych:

- poprawa stanu zachowania zabytków, działania rewitalizacyjne, konserwacyjne, modernizacyjne,
- adaptacja i ochrona obiektów zabytkowych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków,
- prace dokumentacyjne,
- działania mające na celu zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Priorytet 2 Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych:

- zakup dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, a także starodruków i archiwaliów,
- konserwacja i digitalizacja muzealiów, archiwów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych,
- wspieranie rozwoju pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do r. 2020 (z perspektywą do 2030r.)

Dokument ten, przyjęty przez Radę Ministrów 14 lutego 2017r., stanowi aktualizację średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio i długofalowej polityki rozwoju. Określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie r. 2020 i 2030. Dokument wdraża nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Głównym celem strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Zadania powiązane z obszarem ochrony i opieki nad zabytkami zostały uwzględnione m.in. w następujących fragmentach strategii:

Cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu, Obszar: E-państwo – kierunek interwencji: Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny: Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

Obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii – Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. Podejmowane działania w tych obszarach dla ochrony i promocji dziedzictwa narodowego to przede wszystkim:

- wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty;

- inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO);

- wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym);

- likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

A także projekty strategiczne:

- dziedzictwo buduje wspólnotę – utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw,

- Kultura/Dziedzictwo/Wspólnota – wdrożenie instrumentów wsparcia finansowego i pozafinansowego dla bibliotek, domów kultury oraz archiwów państwowych (np. na projekty animacyjno – edukacyjne, w ramach których wzmocniana będzie wiedza społeczności lokalnych o ich dziedzictwie historyczno-kulturowym, przy jednoczesnym uwzględnieniu rozwoju wspólnoty w oparciu o lokalne zasoby i potencjały oraz promocji regionów),

- kolekcje – wsparcie dla państwowych i samorządowych instytucji kultury, a także innych organizacji w zakresie tworzenia i rozwijania narodowych i regionalnych kolekcji sztuki współczesnej oraz kolekcji muzealnych.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Dokument ma zastąpić w porządku dokumentów strategicznych szczebla krajowego Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 przyjętą uchwałą nr 61 Rady Ministrów z 26 marca 2013r., stanowiąc jednocześnie jej kontynuację i aktualizację. Strategia ta wyznacza cele polityki państwa w zakresie budowania kapitału społecznego w perspektywie do r. 2030. Stanowi przez to rozwinięcie zagadnień nakreślonych w ramach jednego z tzw. obszarów wpływających na osiągnięcie celów Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, jakim jest Kapitał ludzki i społeczny. Głównym celem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego jest

wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków, który odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach: współdziałanie, kultura, kreatywność. Cele szczegółowe obejmują zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne, wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich oraz zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W ramach celu szczegółowego wyróżniono ponadto następujące priorytety:

tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,

- ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
- umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
- wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Dokument wymienia projekty strategiczne Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.) przypisane do zakresu interwencji Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, w tym wspomniane wyżej: Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej, Dziedzictwo buduje wspólnotę, Pakiet dla Przemysłów Kreatywnych. Definiuje również dodatkowe projekty strategiczne, które nie znalazły się w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, w tym m.in. Rozwój turystyki kulturowej – realizacja działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Zasadniczym tego celem jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej oparty na zasobach kulturowych.

Koncepcja Przestrzenna Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzenna Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta Uchwałą nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011r., stanowi najważniejszy dokument strategiczny, dotyczący ładu przestrzennego Polski. Celem strategicznym dokumentu jest efektywne wykorzystanie przestrzeni i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie czasu.

W dokumencie Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnione zostały powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

- 1) rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
- 2) zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
- 3) zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno – gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
- 4) rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
- 5) wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
- 6) ochrona i wykorzystanie dla celów rozwojowych potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego szansą rozwoju obszarów wiejskich, w tym rozwoju dodatkowych źródeł dochodu poza rolnictwem;
- 7) osiągnięcie specjalizacji dzięki wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego, zasobów przyrodniczych i krajobrazowych – szansą dla rozwoju wielu obszarów wiejskich;

8) dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyja rozwojowi turystyki i wspomaga proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;

9) poprawa stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochrona dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawa transportu publicznego, itp. powinny zapewniać kompleksowe lokalne programy rewitalizacji;

10) zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;

11) prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;

12) zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;

13) edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krzeszyce wykazuje zgodność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim, jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku oraz Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 stanowi najważniejszy dokument samorządu województwa, określający kierunki rozwoju regionalnego i wskazujący obszary szczególnej interwencji. Łączy w sobie diagnozę stanu regionu, stojące przed nim wyzwania rozwojowe i aspiracje jego mieszkańców. Strategia funkcjonować będzie jako plan postępowania władz regionalnych, tak w procesie zarządzania województwem, jak i w inicjowaniu oraz rozwijaniu mechanizmów współpracy pomiędzy samorządem terytorialnym, sferą biznesową i mieszkańcami województwa. Uwzględnienie w Strategii dokumentów planistycznych szczebla międzynarodowego i krajowego gwarantuje skorelowanie procesów rozwojowych województwa lubuskiego z podstawowymi założeniami europejskiej i krajowej polityki rozwoju regionalnego.

W ramach tej Strategii wyodrębniono:

Cel operacyjny 4.3: Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej,

Kierunki interwencji: Propagowanie lubuskiego dorobku kulturalnego, naukowego, społecznego i gospodarczego,

Kierunek interwencji: Promocja wybitnych Lubuszan i ich dorobku, popularyzacja historii Ziemi Lubuskiej i badań naukowych związanych z regionem.

Dokument podkreśla, iż województwo lubuskie posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego. Ochronę dziedzictwa kulturowego poddano analizie SWOT. Jej najważniejsze mocne strony to: liczne i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego oraz bogactwo miejsc i tradycji historycznych oraz bogate dziedzictwo kulturowe regionu. Do słabych stron zaliczono: zły stan techniczny większości zabytków architektury, konieczność pilnych, kosztownych remontów oraz zróżnicowany stopień dostępności mieszkańców województwa do oferty turystycznej i kulturalnej.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

W odniesieniu do zabytków kontynuuje wyznaczone w ostatniej strategii cele i kierunki. W diagnozie społeczno – gospodarczej podkreślono, iż województwo lubuskie należy do obszarów bogatych w zabytki, dlatego istnieje potrzeba ich stałego wsparcia oraz większego inwestowania w infrastrukturę kulturalną. Poza

tym zauważono, że należałoby się skoncentrować na popularyzacji dziedzictwa kulturowego i efektywniejszym wykorzystaniu go w ramach rozwoju turystyki kulturowej.

Jednym z celów strategicznych jest inteligentna, zielona gospodarka regionalna, a celem operacyjnym jest m. in. - rozwój potencjału turystycznego (cel 1). Wśród działań służących realizacji tego celu operacyjnego jest:

- kreowanie, wsparcie i realizacja działań z zakresu racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego. Także w kolejnym celu strategicznym, jakim jest – region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi (cel 2), wskazano wśród celów operacyjnych:

- zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego, a wśród kierunków interwencji (działań) do realizacji tego celu wskazano poprawę dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik gromadzenia, opracowywania i upowszechniania zbiorów, ochronę i promocję cennych obiektów dziedzictwa kulturowego, a także kreowanie atrakcyjnej oferty kulturalnej z wykorzystaniem cyfryzacji zasobów i instytucji kultury.

Kolejnym celem operacyjnym, służącym realizacji celu strategicznego (celu 2) jest wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości regionalnej, a wśród kierunków działań wymienić należy: promocję lubuskiego dorobku kulturalnego, naukowego, społecznego i gospodarczego, a także popularyzację historii Ziemi Lubuskiej.

Natomiast w obrębie trzeciego celu strategicznego – integracji przestrzennej regionu, wśród celów operacyjnych założono, m. in. rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich wraz z ich obszarami funkcjonalnymi.

Kierunkiem interwencji (działań) jest prowadzenie racjonalnego zagospodarowania przestrzennego Miejskich Obszarów Funkcjonalnych Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry, poprzez m. in.:

- rewitalizację zdegradowanych terenów,
- zwiększenie udziału zieleni miejskiej i jej ochrony, a także
- przestrzeganie ładu urbanistycznego i dbałość o zabytki.

Innym celem operacyjnym (dla celu strategicznego 3) jest Rozwój obszarów wiejskich, a kierunkiem interwencji określonym w strategii jest np. ochrona dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

Regionalny program operacyjny – Lubuskie 2020

Na Regionalny Program Operacyjny składa się 9 Osi Priorytetowych wraz z poszczególnymi działaniami wśród których na szczególną uwagę z racji powiązań z Programem Opieki nad Zabytkami wskazać należy na oś 4. Środowisko i kultura. W ramach tej osi wskazano działanie 4.4 Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego oraz dwa typy projektów: I typ – Inwestycje w zakresie ochrony i zachowania zasobów kultury (w tym dziedzictwa kulturowego) na potrzeby rozwoju turystyki i II typ – Inwestycje w zakresie przebudowy instytucji kultury oraz dostosowanie obiektów do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej. Dokument ten zaznacza, iż zasoby przyrodnicze, historyczno – kulturowe oraz mało zanieczyszczone środowisko stanowią niewątpliwie o potencjale województwa lubuskiego. Jednakże obecna jakość infrastruktury związanej kulturą i dziedzictwem kulturowym nie pozwala w pełni wykorzystać posiadanych zasobów. Stan techniczny wielu zabytków oraz innych obiektów kultury ulega stałemu pogorszeniu, co utrudnia ich właściwe wykorzystanie oraz promocję walorów historycznych i estetycznych.

W ramach Programu wspierane są działania mające na celu ochronę i zachowanie obiektów zabytkowych i zasobów kultury. Dofinansowane mogą być inwestycje w zakresie poprawy stanu technicznego obiektów, zespołów zabytków i zasobów kultury. Wsparcie otrzymają projekty służące poprawie funkcjonowania instytucji kultury oraz polegające na dostosowaniu istniejącego obiektu do nowych funkcji kulturalnych i edukacyjnych. Szczególne znaczenie mają projekty polegające na ochronie posiadanego dziedzictwa i jego zachowaniu dla przyszłych pokoleń, jak również zabezpieczeniu obiektów przed dewastacją i zniszczeniem. Realizowane działania w sposób pośredni wpłyną na poprawę atrakcyjności turystycznej regionu.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego, przyjęty uchwałą nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 23 kwietnia 2018r.

To dokument określający politykę zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa. Wraz ze strategią rozwoju województwa stanowi on podstawę prowadzenia polityki rozwoju. Plan ma w założeniu warunkować korzystne przemiany rozwoju gospodarczego, wzrostu poziomu i jakości życia, konkurencyjności regionu z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Plan stanowi ramy dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a także określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa lubuskiego. W drugim celu strategicznym określonym jako – zrównoważony rozwój społeczny ustalono jako cele operacyjne m. in.:

- ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego oraz budowanie na tychże walorach tożsamości regionalnej (2.7), a także
- rewitalizację obszarów zdegradowanych (2.8.).

Natomiast w trzecim celu strategicznym ustalonym jako – rozwój konkurencyjnej gospodarki jednym z celów operacyjnych jest rozwój potencjału turystycznego województwa (3.12).

Wyznaczone w planie strategiczne cele rozwoju przestrzennego zostaną osiągnięte poprzez realizację szczegółowych kierunków rozwoju województwa lubuskiego, wyznaczonych dla poszczególnych stref tematycznych, w tym m. in. strefy przyrodniczej, społecznej i kulturowej.

W ramach systemu przyrodniczego wyznaczono kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego w tym: ochronę krajobrazu (kierunek 5). W celu realizacji tego kierunku ustalono działania:

1. ochronę najcenniejszych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego oraz
2. opracowanie audytu krajobrazowego.

Zwrócono również uwagę na aleje drzew, które stanowią istotny element kształtujący krajobraz kulturowy i jeśli nie zagrażają bezpieczeństwu ludzi i mienia powinny podlegać ochronie.

W ramach ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki wyznaczono następujące kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego:

1. Zachowanie i ochrona obiektów zabytkowych,
2. Kreowanie i ochrona spójnego oraz harmonijnego krajobrazu kulturowego,
3. Efektywne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego, w tym przede wszystkim na cele turystyczne,
4. Kształtowanie tożsamości kulturowej,
5. Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów zabytkowych.

W planie określono listę obiektów archeologicznych wskazanych do objęcia szczególną ochroną, ze względu na znaczenie ponadregionalne, zabytki proponowane do wpisu na listę pomników historii lub utworzenia parku kulturowego, a także inne zabytki, które ze względu na swoje cenne wartości w zakresie dziedzictwa kulturowego województwa, powinny zostać objęte szczególną ochroną.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2021-2024

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego stanowi najważniejszy dokument określający cele i kierunki działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa lubuskiego. Przede wszystkim jednak stanowi on element polityki samorządowej i służy podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego. Ważnym jego celem jest także edukacja o dziedzictwie, a zarazem jego upowszechnianie i promowanie.

Przedmiotem jego opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych województwa lubuskiego. Głównym zaś celem – dążenie do znaczącej poprawy stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego Ziemi Lubuskiej przez określenie służących temu warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach samorządu województwa.

Celem Programu jako dokumentu kontynuującego założenia z lat 2009 – 2012, 2013 – 2016, 2017 – 2020 jest w szczególności realizacja wizji określającej założenia służące ochronie i opiece nad zabytkami. Tą wyznaczoną wizją jest wielokulturowe dziedzictwo województwa lubuskiego, będące fundamentem tożsamości regionu rozwijającego się gospodarczo i turystycznie.

Program obejmuje zagadnienia związane z bogactwem kulturowego dziedzictwa województwa lubuskiego, określa jego mocne i słabe strony, charakteryzuje aktualne uwarunkowania prawne ochrony zabytków, a także wskazuje źródła finansowania ochrony i opieki nad zabytkami. Meritum stanowi wytyczenie celów strategicznych i określenie kierunków działań i zadań z zakresu opieki nad zabytkami w perspektywie najbliższych czterech lat. Misją jest poprawa uwarunkowań wpływających na stan zachowania zabytków i umocnienie tożsamości lokalnej dla rozwoju społeczeństwa województwa lubuskiego poprzez kulturę, rozumianą, jako całość ducha i materialnego dorobku społeczeństwa. Przyjęte do realizacji programu zadania mają sprzyjać rewaloryzacji i rewitalizacji zabytków i służyć procesom rozwojowym w obszarach gospodarczym, turystyczno-rekreacyjnym i społecznym, realizując jednocześnie politykę Państwa w tym zakresie.

Jako cel strategiczny wyznaczono zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla kształtowania tożsamości województwa lubuskiego. Zgodnie z tym założeniem dziedzictwo kulturowe jest zasobem dającym możliwość budowania i pielęgnowania wspólnej tożsamości regionu oraz rozwijania potencjału społecznego. Wielokulturowe dziedzictwo o europejskim rodowodzie może być wykorzystane dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Realizacja wizji i celu strategicznego odbywać się będzie poprzez określenie celów priorytetowych, kierunków działań i zadań.

Cel priorytetowy 1 – Rozpoznanie zasobu, poprawa skuteczności ochrony zabytków i efektywne zarządzanie zasobem.

Cel priorytetowy 2 – Rewaloryzacja zabytków jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego oraz rozwoju potencjału turystycznego.

Cel priorytetowy 3 – Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego w oparciu o społeczeństwo obywatelskie.

Cel priorytetowy 4 – Ochrona krajobrazu kulturowego i świadome jego kształtowanie współgrające z integracją przestrzenną regionu.

Program Rozwoju Powiatu Sulęcińskiego na lata 2021 – 2027

Program rozwoju powiatu sulęcińskiego na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 jest dokumentem, który w jasny sposób wskazuje kierunki, w jakich powinien zmierzać Powiat Sulęciński, aby zapewnić zrównoważony rozwój, a mieszkańcom poprawę jakości życia. Jego celem jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, co trzeba zrobić, aby funkcjonować i rozwijać się w przyszłości.

Jest to plan długofalowego działania Rady Powiatu Sulęcińskiego, Zarządu Powiatu oraz wspierających go urzędników Starostwa Powiatowego w Sulęcinie, jak również wszystkich, którym na sercu leży lepsze jutro powiatu, wobec szans i zagrożeń wynikających ze zmieniającego się otoczenia i działań innych podmiotów.

Program rozwoju powiatu sulęcińskiego w obrębie założeń merytorycznych obejmuje takie obszary aktywności jak Turystyka, Edukacja, Kultura, ponadto analizie w obrębie wieloletniego planowania poddano również obszary chronione środowiska naturalnego obejmujące elementy kulturowe. Program przewiduje aktywne działania na rzecz poprawy stanu dziedzictwa naturalnego i kulturowego, w tym przeciwdziałanie zagrożeniom wobec dziedzictwa na wypadek np. zagrożeń powodziowych. Dziedzictwo architektoniczne określa się w programie jako czynnik potencjału rozwojowego dla miejscowej turystyki. Istotnym elementem Programu jest promowanie i dbałość o utrzymanie tradycji i tożsamości kulturowej powiatu, niezbędne jest także realizowanie przedsięwzięć mających na celu wzrost świadomości kulturowej dzieciom i młodzieży, przekazywanie kolejnym pokoleniom wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego powiatu, dbanie o utrzymanie tradycji i tożsamości kulturowej oraz pielęgnowanie wiedzy o historii, tradycjach i kulturze, w tym opieka nad zabytkami kultury i architektury, co zostało określone również w obrębie celów operacyjnych Programu (Cel operacyjny I.3).

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Sulęcińskiego na lata 2021-2024

Program ochrony środowiska dla powiatu sulęcińskiego na lata 2021 – 2024 z perspektywą na lata 2025 – 2028 określa cele realizacji polityki Powiatu w zakresie ochrony środowiska. Dokument w obrębie założeń i celów strategicznych uwzględnia w obrębie zagadnień związanych z ochroną przyrody także szereg elementów odnoszących się do środowiska kulturowego, w tym zagadnień krajobrazu, cech przestrzennych. Analiza SWOT w obrębie potencjalnych obszarów interwencji, pozostaje zbieżna w założeniach dotyczących dziedzictwa kulturowego z uwagami zawartymi w Programie rozwoju powiatu sulęcińskiego. Uwagę zwraca obecność cennych zasobów dziedzictwa kulturowego jako potencjału powiatu przy niskim poziomie infrastruktury turystycznej i informacyjnej. Istotne znaczenie w obrębie zagadnień ochrony klimatu i jakości powietrza ma wskazanie na obszary konfliktowe, gdzie przy odniesieniu do potrzeby termoizolacji budynków mieszkalnych w celu zmniejszenia emisji zanieczyszczeń wskazuje się na duży zasób architektury zabytkowej, która do tego rodzaju działań interwencyjnych wymaga uzgodnień konserwatorskich. Istotnym elementem Programu ochrony środowiska dla powiatu sulęcińskiego pozostaje zakres ochrony przyrody planowanej oraz krajobrazu kulturowego, mających istotne znaczenie w obrębie zasobów szerzej rozumianego dziedzictwa kulturowego.

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Sulęcińskiego na lata 2023 – 2026

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Sulęcińskiego na lata 2023 – 2026 uchwalony został uchwałą nr LIX/301/23 Rady Powiatu Sulęcińskiego z dnia 28 lutego 2023r.

W tym programie Powiat Sulęciński planuje podjąć wieloletnie działania mające na celu osiągnięcie poprawy stanu zachowania i zagospodarowania obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie powiatu sulęcińskiego. Celem priorytetowym Programu jest utrwalenie dziedzictwa kulturowego w celu budowania tożsamości regionalnej, rozwoju gospodarczego oraz promocji turystycznej powiatu sulęcińskiego. Działania podejmowane w ramach celów operacyjnych służyć mają zarówno bezpośredniej poprawie stanu zabytków, położonych na terenie powiatu sulęcińskiego, jak i pośrednio wzmocnieniu potencjału gospodarczego otoczenia zabytków, co powinno przełożyć się na korzyści ekonomiczne pozwalające ich właścicielom zadbać o należyty stan tych obiektów. Planuje się działania co najmniej w trzech obszarach:

- zachowania materialnej spuścizny historycznej powiatu,
- określanie i utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców,
- promocja dziedzictwa kulturowego Powiatu Wschowskiego.

Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Podstawowymi dokumentami strategicznymi, planistycznymi i programowymi na szczeblu gminnym, są:

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzeszyce,
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego z terenu Gminy Krzeszyce,
- Plan Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych dla Gminy Krzeszyce.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzeszyce

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Krzeszyce przyjęto uchwałą nr XXXII/170/2021 RADY GMINY KRZESZYCE z dnia 30 grudnia 2021r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Krzeszyce ze zmianami w związku z potrzebą uwzględnienia nowych potrzeb rozwojowych gminy i wypracowania zaktualizowanych podstaw opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest obok strategii jednym z dwu podstawowych dokumentów planowania strategicznego w Krzeszycach i służy określeniu polityki przestrzennej Gminy. Stosownie do wymagań, określonych w obowiązującej ustawie z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, studium stanowi wykładnię tej polityki w odniesieniu do całego obszaru Gminy, wypracowaną na podstawie zidentyfikowanych uwarunkowań oraz kierunków

zagospodarowania przestrzennego, określonych na tle jej powiązań z otoczeniem. Studium nie jest przepisem gminnym i stanowi akt kierownictwa wewnętrznego władz samorządowych gminy. Oznacza to, że uchwalenie studium, a także jego zmiany zobowiązują władze Gminy do uwzględnienia jego ustaleń w podejmowanych działaniach na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Studium nie stwarza bezpośrednich skutków prawnych dla mieszkańców, właścicieli nieruchomości, czy też inwestorów, wywiera jednak istotne skutki pośrednie przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego. Wiąże ono władze Gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz jest pomocne przy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów. Jest ono podstawą do:

- kształtowania struktury przestrzennej gminy,
- sporządzania planów miejscowych,
- prowadzenia analiz zgodności planów miejscowych ze studium,
- wykorzystania ustaleń studium do opracowania programów branżowych i promocyjnych oraz koncepcji rozwojowych.

Studium określa politykę przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego. Studium nie jest aktem prawa miejscowego, ale ustalenia Studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych.

Obszary chronione stanowią znaczący potencjał dla rozwoju turystyki i wypoczynku, pod warunkiem rozwoju bazy dla ich obsługi. Obiektami związanymi z obsługą turystyki mogą być potencjalnie obiekty istniejące, często zabytkowe a nie użytkowane odpowiednio lub w złym stanie technicznym, które należałoby wyremontować. Nowe obiekty powinny być wznoszone w granicach zwartej zabudowy wsi, co związane jest z możliwością korzystania z urządzeń infrastrukturalnych.

Szczególne uwagę należy zwracać na możliwość modernizacji obiektów zabytkowych, w stosunku do których wszelkie działania należy uzgodnić z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Przy wydawaniu decyzji związanych z zagospodarowaniem przestrzennym terenów znajdujących się w pobliżu miejsc historycznych należy uwzględnić ich szczególne znaczenie w przestrzeni gminy i ustalić warunki ich prawidłowej ekspozycji. Zasoby mieszkaniowe wymagają często modernizacji. Stanowią one jednak własność prywatną.

Podstawowym celem rozwoju przestrzennego Gminy jest uzyskanie takiej jej struktury funkcjonalno-przestrzennej, która w harmonijny i zrównoważony sposób wykorzysta istniejące walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe oraz własne zasoby dla potrzeb zrównoważonego rozwoju oraz poprawy warunków życia mieszkańców. Na realizację tego celu składają się następujące cele częściowe:

- 1) ochrona wartości środowiska przyrodniczego i krajobrazu, powiązana z utrzymaniem równowagi ekologicznej i istniejącego systemu terenów chronionych;
- 2) ochrona wartości środowiska kulturowego i ich udostępnienie;
- 3) wykorzystanie walorów położenia i powiązań z głównymi, krajowymi i regionalnymi szlakami komunikacyjnymi dla wielofunkcyjnego rozwoju gminy i aktywizacji jej funkcji gospodarczych;
- 4) harmonizowanie rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej i racjonalne wykorzystanie jej zasobów dla poprawy standardów i warunków zamieszkiwania, pracy i wypoczynku;
- 5) rozwój przestrzenny wsi Krzeszyce jako głównego ośrodka koncentracji inwestycji mieszkalnych, usługowych i produkcyjnych na terenie gminy;
- 6) wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich z koncentracją inwestycji przy głównych ciągach komunikacyjnych, zwłaszcza przy drodze krajowej nr 22;
- 7) rozwój wyspecjalizowanych form produkcji rolniczej i przetwórstwa rolno-spożywczego;
- 8) aktywizację gospodarczą i rozwój funkcji produkcyjno-usługowej gminy oraz przedsiębiorczości lokalnej;
- 9) rozwój funkcji turystycznej jako jednej z wiodących funkcji w gospodarce gminy;

10) rozwój sieci i urządzeń komunikacji drogowej, powiązany m.in. z budową obejścia wsi Krzeszyce oraz infrastruktury technicznej, w tym zwłaszcza kanalizacji sanitarnej.

Przyjęte w Studium cele wiążą się z potrzebą ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków, wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i gminnej ewidencji zabytków. Są to w szczególności:

- układy ruralistyczne, w tym zwłaszcza układ osadniczy wsi Kołczyn i Muszkowo
- dzieła architektury i budownictwa,
- cmentarze,
- park podworski,
- zabytki archeologiczne.

Dla zachowania i ochrony wybitnych walorów krajobrazu kulturowego miasta i gminy zakłada się:

- utrzymanie historycznie ukształtowanego układu urbanistycznego centrum wsi Kołczyn i Muszkowo,
- utrzymanie historycznych układów przestrzennych wsi, zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym istniejących na ich terenie dominant kulturowych i krajobrazowych oraz utrzymanie ich dotychczasowej roli w krajobrazie;
- utrzymanie i wyeksponowanie drobnych elementów zagospodarowania otoczenia zabytkowych układów osadniczych w tym pomników, kapliczek i krzyży oraz zabytkowych urządzeń technicznych;
- utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg;
- zachowanie historycznie ukształtowanego układu kanałów i rowów melioracyjnych wraz z technicznymi urządzeniami dla ich utrzymania;
- zachowanie atrakcyjnych pod względem krajobrazowym krawędzi leśnych zamykających obszary otwarte;
- zahamowanie niekorzystnych procesów degradacji krajobrazu: pozostawiania ugorów na terenach rolnych, wycinania zadrzewień przydrożnych i śródpolnych, obudowy brzegów jezior i cieków wodnych.

W stosunku do historycznie ukształtowanej zabudowy zakłada się:

- wypełnianie ubytków w ciągach zabudowy z poszanowaniem zasady dobrego sąsiedztwa i wykorzystania lokalnych tradycji budowania i zdobienia oraz zapobieganie powstawaniu ubytków;
- utrzymanie i eksponowanie walorów szczegółowych rozwiązań w układzie zabytkowej zabudowy, w tym jej proporcji, form ukształtowania elewacji i dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa i zastosowania tradycyjnych materiałów budowlanych;
- kształtowanie nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno – turystycznej i produkcyjno-usługowej w formach nawiązujących do lokalnych tradycji przy użyciu tradycyjnych materiałów budowlanych.

Przyjęto również w Studium wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej w obszarze historycznego układu osadniczego wsi Kołczyn i Muszkowo, która to strefa w wyznaczonym zakresie i w jasno określonych granicach powinna być wyznaczona w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W obrębie zaś strefy ochrony konserwatorskiej ustalono następujące zasady ochrony środowiska kulturowego, zabytków oraz kształtowania zabudowy:

- zachowania elementów historycznego układu przestrzennego, a w szczególności rozplanowania dróg, ulic i placów oraz linii zabudowy i zieleni o charakterze zabytkowym,
- przeprowadzenia konserwacji zachowanych elementów zabytkowych obiektów architektury przy utrzymaniu ich kształtu, gabarytów i wystroju zewnętrznego oraz zastosowaniu tradycyjnych materiałów budowlanych (np. dachówki ceramicznej, łupka lub blachy miedzianej), utrzymaniu a w zniszczonych fragmentach odtworzeniu historycznych detali architektonicznych, zachowaniu kształtu, rozmiaru i rozmieszczenia otworów okiennych i drzwiowych zgodnie z historycznymi przekazami ikonograficznymi, utrzymaniu stonowanej kolorystyki elewacji

- w przypadku konieczności przebicia nowych otworów – zharmonizowaniu ich z zabytkową elewacją budynku,
- przywrócenia historycznie ukształtowanej nawierzchni ulic i placów (z bruków);
- stosowania tradycyjnych materiałów do wykonania ogrodzeń, przy zakazie budowy ogrodzeń z betonu;
- dostosowania wprowadzanej, nowej zabudowy do historycznego układu zabudowy w jej sąsiedztwie, z uwzględnieniem charakteru miejsca, gabarytów, kształtu i proporcji, podziałów architektonicznych zabytkowych budowli w tym sąsiedztwie oraz nawiązywaniem w formach projektowanych obiektów do lokalnych tradycji budownictwa;
- zachowania w miarę możliwości historycznie utrwalonych funkcji budynków zabytkowych i dostosowania wprowadzanych współcześnie funkcji do ich historycznie ukształtowanych układów oraz eliminacji funkcji uciążliwych i wpływających w sposób degradujący na te obiekty;
- konsultowania i uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie konserwacji, remontów, przebudowy i rozbudowy, a także zmian funkcji obiektów zabytkowych i podziałów nieruchomości, remontów, przebudowy i rozbudowy obiektów nie ujętych w rejestrze zabytków, budowy nowych obiektów kubaturowych, zmian elementów historycznie ukształtowanych wewnątrz urbanistycznych (ich nawierzchni, form małej architektury oraz nasadzeń zieleni).

Dla wszelkich prac prowadzonych przy obiektach, ujętych w konserwatorskim rejestrze zabytków i znajdujących się w strefie ochrony konserwatorskiej, ustalono obowiązek uzyskania określonych prawem zezwoleń Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Dla ochrony dziedzictwa archeologicznego zakłada się na terenie gminy zachowanie i ochronę wartościowych, rozpoznanych stanowisk archeologicznych w stanie niezmienionym oraz ochronę potencjalnych nowych nie odkrytych jeszcze stanowisk przed ich zniszczeniem. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego winno się uwzględniać stanowiska archeologiczne, które podlegają ochronie konserwatorskiej oraz wprowadzać ewentualnie nowe dane służb konserwatorskich na ten temat, nieuwzględnione w zmianie studium.

Na terenie stanowisk archeologicznych wszelka działalność inwestycyjna związana z pracami ziemnymi może być podejmowana tylko po uzgodnieniu szczegółowych warunków z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Tereny te są potencjalnymi obszarami występowania stanowisk archeologicznych, podczas prac ziemnych mogą tu wystąpić obiekty archeologiczne, przy czym należy się liczyć z koniecznością wykonania badań archeologicznych.

Strefa ochrony konserwatorskiej, którą wskazuje Studium, jest równocześnie strefą ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, gdzie ochronie podlegają starożytne, średniowieczne i nowożytnie nawarstwienia kulturowe. W strefie tej istnieje obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemno - budowlanych przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, obowiązuje również w jej obrębie wykonywanie badań archeologicznych podczas robót ziemnych, z zakresem określonym przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w formie decyzji.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalane w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m. in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w szczególności:

1. uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę:
 - a) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - b) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - c) parków kulturowych;
5. uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Na obszarze Gminy Krzeszyce obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Krzeszyce dla obszaru inwestycyjnego w miejscowości Karkoszków, przyjęty uchwałą Rady Gminy nr XXXIV/192/2022 z dnia 22 sierpnia 2022r.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w południowo – zachodniej, centralnej i południowo – wschodniej części obrębu ewidencyjnego Krzeszyce, przyjęty uchwałą Rady Gminy nr XXXIV/192/2022 z dnia 27 kwietnia 2022r.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego nieruchomości oznaczonej nr ewid. 23, położonej w obrębie geodezyjnym Karkoszków, przyjęty uchwałą Rady Gminy nr VII/37/2015 z dnia 11 czerwca 2015r.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Krzeszycach – dla działki ozn. nr ewid. 941/7, przyjęty uchwałą Rady Gminy nr XXIII/149/2013 z dnia 25 kwietnia 2013r.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego część Krzeszyc – działka nr 611/3, przyjęty uchwałą Rady Gminy nr XVII/68/08 z dnia 16 maja 2008 r. i zmieniony uchwałą nr VII/34/11 z dnia 18 maja 2011r.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego 5 terenów położonych we wsiach Krzeszyce, Karkoszków, Krasnołęg i Rudnica, przyjęty uchwałą Rady Gminy nr XVII/68/08 z dnia 16 maja 2008r.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Krzeszyce w zakresie wyznaczenia korytarza technicznego dla przebiegu gazociągu wysokiego i średniego ciśnienia, przyjęty uchwałą Rady Gminy nr XV/91/04 dnia 29 kwietnia 2004r.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkaniowych w obrębie Świętojańsko gmina Krzeszyce, przyjęty uchwałą Rady Gminy nr XX/109/2000 z dnia 20 września 2000 r.

Przy projektowaniu i przyjmowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla pozostałych miejscowości uwzględniać należy ochronę, które są ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Dla obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wskazuje się zmianę w zakresie uwzględnienia ochrony zabytków, które są ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Gmina Krzeszyce jest w trakcie opracowywania nowego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, uwzględniającego ochronę zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Celem prezentowanej analizy SWOT jest

wskazanie uwarunkowań i tendencji w zakresie dziedzictwa kulturowego oraz cech Gminy, które mają istotne znaczenie dla realizacji niniejszego programu.

Analiza SWOT ochrony zabytków i opieki nad zabytkami Gminy Krzeszyce

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- duży zasób i różnorodność obiektów zabytkowych, - wielokulturowy charakter dziedzictwa kulturowego na terenie gminy, - obecność zabytków o dużym potencjale wykorzystania gospodarczego, - występujące formy prawne ochrony przyrody, - atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny dla rozwoju turystyki, - niskie zanieczyszczenie powietrza, - brak uciążliwego przemysłu, - aktywna działalność w zakresie inicjatyw związanych z zagospodarowaniem czasu dzieci i młodzieży, - korzystne połączenia komunikacyjne gminy z ościennymi miastami, - poprawiający się stan zabytków sakralnych i budynków użyteczności publicznej, - bogata flora i fauna, - przebiegające przez gminę szlaki turystyczne piesze, rowerowe,	- niedostateczne rozpoznanie i wyeksponowanie zasobów dziedzictwa kulturowego, - brak świadomości społecznej wartości zabytków, która skutkuje zaniedbaniami i dewastacją cennych obiektów, - w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego nie uwzględniono ochrony zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, - słaba promocja na skalę zarówno lokalną jak i krajową oferty turystycznej gminy, - zaburzenie pierwotnego rozplanowania przestrzennego wsi poprzez wprowadzenie dysharmonizującej zabudowy, - degradacja układów zieleni komponowanej dawnych parków pałacowych i dworskich, cmentarzy, - niska świadomość możliwości wykorzystania dziedzictwa kulturowego do celów gospodarczych, - niewystarczające wykorzystanie walorów turystycznych gminy,
SZANSE	ZAGROŻENIA
- możliwość pozyskania środków finansowych z funduszy Unii Europejskiej, - możliwość pozyskania środków finansowych z programu rządowego Polski Ład, - współpraca sąsiednich gmin np. poprzez wspólne inwestycje turystyczne: budowa tras turystycznych i szlaków z uwzględnieniem obiektów zabytkowych, - podniesienie poziomu życia ludzi, - dostęp do edukacji związanej z problematyką ochrony i opieki nad zabytkami oraz rozwojem turystycznym regionów, - wykorzystanie walorów przyrodniczych i zasobów	- degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzenie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru, - niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia, - brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki, - niestabilność przepisów prawa, - brak perspektywicznego, spójnego i odpowiedzialnego modelu zarządzania dziedzictwem kulturowym oraz finansowania prac konserwatorskich,

kulturowych dla rozwoju turystyki, - kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych, - budzenie świadomości kulturowo – historycznej i ekologicznej mieszkańców gminy (montaż tablic informacyjnych przy zabytkach, informacja turystyczna, tworzenie ścieżek edukacyjnych, szlaków turystycznych i pieszo – rowerowych), - rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa, - uwzględnienie problematyki z zakresu ochrony zabytków w dokumentach strategicznych i programowych gminy oraz w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, - wzrost rangi aktywnego wypoczynku w kształtowaniu się nowego stylu życia i spędzania wolnego czasu, - rozwój działalności gospodarczej o charakterze turystycznym na bazie dziedzictwa kulturowego, - nadanie nowych funkcji dotychczas zaniedbanym, nieużytkowanym obiektom,	restauratorskich i budowlanych, - biurokratyzacja i formalizacja programów unijnych i rządowych, wiążąca się z trudnościami w zakresie aplikowania po środki oraz zniechęceniem niektórych podmiotów do ubiegania się o środki, - konieczność prefinansowania projektów unijnych, - brak środków w budżetach gmin, miast, powiatów, - wzrost kosztów renowacji i konserwacji zabytków, - brak promocji walorów przyrodniczo-turystycznych, - brak potencjalnych inwestorów, - niespójność przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków, - brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych (niewpisanych do rejestru zabytków), - małe zainteresowanie młodszych pokoleń dorobkiem kulturowym regionu.

Założenia programowe

Warunkiem realizacji założonych w niniejszym programie opieki nad zabytkami celów i zadań jest uwzględnienie w szczególności następujących działań:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego.

Realizacja wyznaczonych celów, wymaga przede wszystkim zmiany świadomości lokalnej, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, różnych podmiotów i instytucji, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju Gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów byli świadomi ich wartości, a przyczyni się to do poprawy stanu ich zachowania, a tym samym krajobrazu kulturowego regionu. Celem strategicznym niniejszego programu jest zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i kształtowania tożsamości lokalnej. Na

podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego Gminy, za pomocą analizy SWOT, opracowano trzy priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami, do których realizacji wyznaczono kierunki działań wraz z zadaniami. Zaplanowane działania osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem ma być wyeksponowanie wartości dziedzictwa kulturowego i walorów turystycznych Gminy, a także wzrost świadomości społecznej z posiadanych zasobów zabytkowych.

Priorytety programu

Priorytet I – Zahamowanie procesów degradacji zabytków i efektywne zarządzanie zabytkowym zasobem.

Priorytet II – Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy jako element rozwoju społeczno-gospodarczego.

Priorytet III – Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działania i zadania programu

Priorytet I Zahamowanie procesów degradacji zabytków i efektywne zarządzanie zabytkowym zasobem		
KIERUNKI DZIAŁAŃ:	ZADANIA:	PODMIOTY REALIZUJĄCE:
Poprawa stanu zachowania zabytków i zapobieganie zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego Gminy.	- wytypowanie niezagospodarowanych zabytków i ich rozpowszechnianie za pośrednictwem mediów i Internetu, w celu adaptacji do nowej funkcji, - opracowanie szczegółowych ekspertyz technicznych i opracowanie wg niej projektów budowlanych poszczególnych cennych zabytków, - promowanie „dobrych praktyk” w zakresie zagospodarowania i użytkowania obiektów zabytkowych, - podnoszenie kompetencji pracowników jednostek samorządu terytorialnego odpowiedzialnych za ochronę zabytków przez udział w szkoleniach, - interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz przy obiektach zabytkowych we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków, - współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie zagrożeń dla dziedzictwa archeologicznego wynikającego z działalności inwestycyjnej bądź niekontrolowanej działalności tzw. „poszukiwaczy skarbów”.	- samorząd gminny - wojewódzki konserwator zabytków - instytucje kultury - właściciele i użytkownicy obiektów i obszarów zabytkowych - Straż Leśna - Policja - Straż Pożarna
Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy i rozszerzanie zasobu zabytków Gminy.	- systematyczna aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków, - uzupełnianie informacji w kartach adresowych zabytków, - inicjowanie działań przy współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków zmierzających do wpisania do	- samorząd gminny - wojewódzki konserwator zabytków

	rejestr zabytków lub objęcia inną formą ochrony cennych obszarów lub obiektów zabytkowych.	
Budowanie bazy informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego w Gminie.	- rozpowszechnianie informacji o gminnej ewidencji zabytków, - zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych, - rozpowszechnienie wiedzy o najcenniejszych zabytkach na terenie Gminy, - nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności o ważnych odkryciach konserwatorskich, archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwego postępowania wobec dziedzictwa kulturowego, - udostępnianie informacji o zabytkach na stronie Gminy.	- samorząd gminny

Priorytet II		
Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy jako element rozwoju społeczno-gospodarczego		
KIERUNKI DZIAŁAŃ:	ZADANIA:	PODMIOTY REALIZUJĄCE
Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy gminy-uwzględnianie ochrony zabytków w dokumentach planistycznych.	- aktualizacja Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego o strefy ochrony konserwatorskiej dla obszarów o wysokiej wartości środowiska kulturowego, - opracowywanie i aktualizowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie dla obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków i ich otoczenia), - uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego problematyki historycznego sąsiedztwa i form zabudowy tradycyjnej, - uwzględnianie ochrony zabytków przy planowaniu zadań inwestycyjnych gminy, - egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru	- samorząd gminny i powiatowy - właściciele obiektów i obszarów zabytkowych

	i funkcji), a także egzekwowanie nawiązania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów, - ujmowanie w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, zapisów o ochronie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.	
Ochrona historycznych układów ruralistycznych wsi oraz układu urbanistycznego miasta, w celu poprawy ładu przestrzennego Gminy.	- ochrona historycznych założeń przestrzennych, układu dróg, placów, podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych między zespołami zabytkowej zabudowy, - wprowadzanie nowej zabudowy w zgodzie z historyczną kompozycją układu przestrzennego, gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy, - ochrona panoram oraz przedpola widokowych poszczególnych obiektów, zespołów, założeń bądź układów, - konsekwentne stosowanie wytycznych konserwatorskich szczególnie na terenach objętych ochroną konserwatorską, strefą ochrony ekspozycji, strefą ochrony archeologicznej.	- samorząd gminny i powiatowy - wojewódzki konserwator zabytków

Priorytet III

Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego

KIERUNKI DZIAŁAŃ:	ZADANIA:	PODMIOTY REALIZUJĄCE
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym, budowanie świadomości społecznej o zabytkach i tożsamości regionalnej.	- opracowanie interaktywnej mapy Gminy z naniesioną lokalizacją obiektów zabytkowych, ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego, - opracowanie zintegrowanego systemu informacji wizualnej obejmującego zasoby i walory dziedzictwa kulturowego Gminy, np. informacje o znanych postaciach zamieszkujących kiedyś tereny gminy, spis zabytków i stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie gminy (zawierający krótki opis każdego z nich),	- samorząd gminny i powiatowy - instytucje kultury - kościoły i związki wyznaniowe

	- wspieranie badań naukowych nad zabytkami oraz historią regionu, - współpraca z lokalnymi mediami w celu promocji dziedzictwa kulturowego miasta i wsi oraz upowszechniania działań związanych z opieką nad zabytkami, - organizowanie szkoleń związanych z ochroną zabytków oraz udział w szkoleniach zewnętrznych (obejmujących szkolenia pracowników wszystkich szczebli administracji), - szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych zwłaszcza z tradycyjną sztuką budowlaną, - organizacja i wsparcie konkursów i wystaw związanych z popularyzacją wiedzy o zasobach dziedzictwa kulturowego Gminy, - organizowanie i wspieranie konferencji i obchodów związanych z dziedzictwem kulturowym (w tym Europejskich Dni Dziedzictwa Narodowego), - promocja dobrych praktyk konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach oraz działań związanych z zagospodarowaniem terenów Gminy o znaczeniu kulturowym, przyrodniczym, krajobrazowym, - upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie edukacji szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć, - wspieranie działalności organizacji społecznych oraz społecznych opiekunów zabytków.	
Kreowanie tożsamości oraz identyfikacji z dziedzictwem kulturowym.	- nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego, - wspieranie rozwoju lokalnych tradycji, - organizowanie imprez kulturalnych o charakterze lokalnym i regionalnym, - wspieranie lokalnych produktów, dawnych rzemiosł i technik budowlanych, organizowanie warsztatów dla dzieci i młodzieży,	- samorząd gminny i powiatowy, - instytucje kultury, - organizacje pożytku publicznego, - uczelnie,
Wzmożenie zaangażowania społecznego w zakresie	- zachęcanie do wolontariatu na rzecz ochrony zabytków np. na rzecz dawnych cmentarzy lub zespołów parkowych, inicjowanie prac porządkowych – seminariów o tematyce	- samorząd gminny i powiatowy, - instytucje kultury,

opieki nad zabytkami.	zieleni komponowanej, - promowanie roli gminnego społecznego opiekuna zabytków poprzez organizowanie szkoleń i warsztatów dotyczących społecznej opieki nad zabytkami, - nagłaśnianie informacji o osobach zasłużonych dla ochrony zabytków w regionie i ich działalności na rzecz zabytków.	- organizacje pożytku publicznego,
Promocja dziedzictwa kulturowego Gminy.	- opracowanie nowych szlaków turystycznych i ich promocja, - rozpowszechnianie informacji o zabytkach z terenu Gminy poprzez druk folderów promocyjnych, wydawnictw, przewodników, internetu, itp., - utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury turystycznej, - stała aktualizacja informacji o zabytkach i uporządkowanie jej w formie czytelnej i dostępnej bazy, - organizacja imprez związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym, - wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w obiektach zabytkowych, - utworzenie systemu informacji o ofercie kulturalno - turystycznej Gminy.	- samorząd gminny i powiatowy - instytucje kultury - organizacje pożytku publicznego
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego Gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	- poprawa dostępności do atrakcyjnych obiektów zabytkowych poprzez odpowiednie oznakowanie zabytków, dróg, szlaków, - oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru poprzez umieszczenie tabliczek „zabytek chroniony prawem”, - propagowanie walorów turystycznych Gminy oraz rozwinięcie informacji turystycznej w miejscach najczęściej uczęszczanych przez turystów, - tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych z wykorzystaniem walorów dziedzictwa kulturowego, - zachęcanie do uprawiania lokalnej turystyki.	- samorząd gminny i powiatowy - instytucje kultury - organizacje pożytku publicznego

Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Program będzie realizowany w środowisku ukształtowanym przez ustalenia w rządowych i regionalnych dokumentach planistycznych i strategicznych. Realizacja programu zależna jest od sprawnej współpracy wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań. Organem odpowiedzialnym za wdrażanie programu jest Wójt Gminy Krzeszyce.

1.	Instrumenty prawne	- uchwalanie i zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów zabytkowych będących własnością gminy,- wnioskowanie o objęcie innymi niż wpis do rejestru zabytków formami ochrony zabytków najcenniejszych kulturowo obszarów i obiektów, - włączanie zabytków do ewidencji,- wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków.
2.	Instrumenty finansowe	- pozyskiwanie środków finansowych ze źródeł zewnętrznych (m.in. dotacje z funduszy europejskich, krajowych, wojewódzkich),- ulgi przyznawane przy zakupie obiektów wpisanych do rejestru zabytków,- zachęty finansowe: dotacje dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych.
3.	Instrumenty koordynacji	- realizacja zapisów programów opieki nad zabytkami szczebla krajowego, powiatowego i wojewódzkiego, - współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi,- współpraca z kościołami i związkami wyznaniowymi,- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego,- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
4.	Instrumenty społeczne	- działania edukacyjne i promocyjne oraz nagradzanie działań związanych opieką nad zabytkami,- współdziałanie z organizacjami społecznymi i społecznymi opiekunami zabytków,- podejmowanie działań związanych z tworzeniem miejsc pracy związanych z ochroną i opieką nad zabytkami,- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi oraz spółkami), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego Gminy.
5.	Instrumenty kontrolne	- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;- ocena zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy;- analiza stanu zachowania dziedzictwa kulturowego regionu.

Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami, po zaopiniowaniu przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w Krzeszycach, w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami co dwa lata Wójt Gminy będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań programu i przedstawiał je Radzie. Wykonanie takich sprawozdań, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, która powinna uwzględniać wykonanie zadań przyjętych do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonywanie zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów prawnych, ekonomicznych oraz społecznych.

Wskaźniki oceniające dla priorytetu I

Dla priorytetu I Zahamowanie procesów degradacji zabytków i efektywne zarządzanie zabytkowym zasobem przyjmuje się m.in. następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami:

- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- liczba obiektów zabytkowych poddanych remontom, konserwacji, pracom zabezpieczającym przed zniszczeniem lub kradzieżą,
- zakres współpracy z właścicielami lub użytkownikami zabytków, stosowanych wsparć i zachęt,
- liczba szkoleń dla pracowników, właścicieli obiektów zabytkowych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- ilość obiektów włączonych lub wyłączonych z gminnej ewidencji zabytków oraz innych działań dotyczących aktualizacji gminnej ewidencji zabytków,
- ilość wniosków do wojewódzkiego konserwatora zabytków o wpis zabytków do rejestru lub objęcie inną formą ochroną prawną zabytków,
- liczba działań promujących i informujących o lokalnym dziedzictwie kulturowym.

Wskaźniki oceniające dla priorytetu II

Dla priorytetu II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy jako element rozwoju społeczno-gospodarczego przyjmuje się m.in. następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami:

- ilość uchwalonych dokumentów planistycznych z uwzględnieniem ochrony dziedzictwa kulturowego,
- liczba aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- zakres aktualizacji Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego,
- poziom ujmowania zapisów o ochronie zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków w decyzjach dotyczących zagospodarowania przestrzennego Gminy.

Wskaźniki oceniające dla priorytetu III

Dla priorytetu III Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego przyjmuje się m.in. następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami:

- liczba przeprowadzonych konkursów promujących dziedzictwo kulturowe w regionie,
- ilość szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- liczba imprez kulturalnych,
- działania promujące lokalne produkty i tradycje,
- stosowane działania zachęcające do wolontariatu na rzecz ochrony zabytków,
- liczba opracowanych i wydanych publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy,
- ilość wydanych artykułów w lokalnej prasie dotyczących zagadnień związanych z zabytkami,
- ilość wspólnych działań podjętych z placówkami edukacyjnymi, stowarzyszeniami i innymi organizacjami,
- ilość oznaczonych obiektów zabytkowych, dróg, tras turystycznych,
- ilość umieszczonych tablic zawierających krótką informację na temat historii obiektu,
- ilość umieszczonych tabliczek „zabytek chroniony prawem” na obiektach wpisanych do rejestru zabytków.

Podsumowanie

Tak określone wyznaczniki realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami pozwolą na ocenę jego efektywności wdrażania i przyczynią się do realnego wdrożenia jego założeń w praktyczne działanie.

Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Podstawowym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów poszczególnych samorządów. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dysponentami powyższych środków są:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków,
- organ stanowiący samorządu gminnego,
- organ stanowiący samorządu powiatowego,
- organ stanowiący samorządu wojewódzkiego.

Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest ona na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

W art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określono szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;

- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7 – 15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja udzielana jest zazwyczaj w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- 1) zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych;
- 3) stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, przyznawane ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, realizowane są głównie w ramach programu Dziedzictwo kulturowe priorytet Ochrona zabytków. W ramach programu Dziedzictwo kulturowe realizowane są następujące priorytety:

- 1) ochrona zabytków, w ramach którego są dofinansowywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- 2) wspieranie działań muzealnych, mający na celu wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami, księgozbiorami;
- 3) kultura ludowa i tradycyjna, w ramach którego wspiera się najwartościowsze zjawiska z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej;
- 4) ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą, mający na celu poprawę stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej;

5) ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie zadań związanych z digitalizacją zasobów kultury i dziedzictwa narodowego, ich udostępnianiem i przechowywaniem zasobów cyfrowych;

6) ochrona zabytków archeologicznych, w ramach którego dofinansowywane są wskazane zadania wspierające ochronę dziedzictwa archeologicznego;

7) miejsca Pamięci Narodowej, mającym na celu wspieranie samorządów w zapewnieniu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje ponadto dotacje na badania archeologiczne, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków, albo prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone zostały w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Wsparcie dla zadań z zakresu opieki nad zabytkami udzielane jest również przez:

- 1) Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- 2) Województwo Lubuskie;
- 3) Fundusz Kościelny.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej. W zakresie środków pochodzących z Unii Europejskiej są to przede wszystkim fundusze strukturalne, m.in. Regionalne Programy Operacyjne, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, programy regionalne, adresowane do konkretnych regionów kraju oraz programy wspólnotowe adresowane bezpośrednio do sektora kultury i inicjatywy wspólnotowe.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

I) Źródła krajowe:

1. dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
2. dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
3. dotacje gminne,
4. dotacje wojewódzkie i powiatowe,
5. dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji,
6. Fundusz Kościelny,
7. programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
8. promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
9. program rządowy Polski Ład;

II) Źródła zagraniczne:

1. źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,

2. źródła poza unijne,

3. Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu opieki nad zabytkami

Jednym z obowiązków jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego, w zakresie ochrony zabytków, powinno być coroczne przyznawanie w uchwale budżetowej wysokości środków finansowych przeznaczonych na dotacje celowe dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze gminy. Stanowi o tym art. 81 ust 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym, ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy. Przyznawanie powyższych dotacji ma na celu wspieranie i uzupełnianie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla zapewnienia właściwej ochrony oraz konserwacji zabytków. O dotacje może ubiegać się każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru, wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na wzmiankowane prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, określa odpowiednia uchwała, która może zostać podjęta przez Radę Gminy w Krzeszycach oraz stosowne Zarządzenie Wójta Gminy wraz z załącznikami stanowiącymi wzory dokumentów i regulaminu komisji udzielającej dotacji na wyżej wymienione prace przy zabytku wpisanym do rejestru.

Rada Gminy określi corocznie w uchwale budżetowej wysokość środków przeznaczonych na dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, a także ustali harmonogram zadań wytyczonych w niniejszym programie opieki nad zabytkami.

Spis załączników:

Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków – załącznik nr I

Lp.	AZP	Miejscowość	Nr/ M	Nr / AZP	1 Rodzaj stanowiska	1 Chronologia	2 Rodzaj stanowiska	2 Chronologia	Uwagi
1	47-10	Studzionka	1	1	śląd osadniczy	neolit			brak lokalizacji
2	47-10	Studzionka	2	2	śląd osadniczy	epoka kamienna			
3	47-10	Czartów	2	3	śląd osadniczy	późne średniowiecze (XIV-XV w.)			

4	47-10	Krzemów	1	22	śląd osadniczy	epoka kamienna, epoka brązu/wczesna epoka żelaza? (kultura łużycka?), renesans (XV-XVI w.)			
5	47-10	Krzemów	2	23	śląd osadniczy	późne średniowiecze (XIV-XV w.)			
6	47-10	Kończyn	2	24	osada	późne średniowiecze (XIV-XV w.)			
7	47-10	Kończyn	3	25	śląd osadniczy	epoka kamienna, pradzieje, późne średniowiecze (XIV-XV w.)			
8	47-10	Kończyn	4	26	śląd osadniczy	epoka brązu/wczesna epoka żelaza? (kultura łużycka?)			
9	47-10	Kończyn	5	27	śląd osadniczy	epoka kamienna	osada	pradzieje, okres wpływów rzymskich (kultura wielbarska)	

10	47-10	Kończyn	6	28	śląd osadniczy	mezolit	osada	epoka brązu/wczesna epoka żelaza (kultura łużycka), wczesne średniowiecze (faza C-D), późne średniowiecze (XIV-XV w.), nowożytność (XVI-XVIII w.)	
11	47-11	Kończyn	7	1	śląd osadniczy	epoka kamienna			
12	47-11	Kończyn	8	2	śląd osadniczy	epoka kamienna	osada	pradzieje, późne średniowiecze (XIV-XV w.)	
13	47-11	Kończyn	9	3	śląd osadniczy	epoka kamienna			
14	47-11	Rudnica	1	4	śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze, nowożytność			
15	47-11	Rudnica	2	5	śląd osadniczy	epoka brązu/wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	osada?	późne średniowiecze (XIV-XV w.), XVIII-XIX w.	
16	47-11	Rudnica	3	6	śląd osadniczy	epoka kamienna, pradzieje			

17	47-11	Łąków	1	7	ślad osadniczy	młodszy mezolit (grupa chojnicka), pradzieje			
18	47-11	Rudnica	6	17	osada	kultura łużycka			2010 rok
19	47-11	Rudnica	7	18	osada	pradzieje			2012 rok
20	48-09	Krzyszycy	1	7	cmentarzysko?	kultura łużycka			brak lokalizacji
21	48-09	Krzyszycy	2	8	ślad osadniczy	okres wpływów rzymskich			brak lokalizacji
22	48-09	Muszkowo	1	69	osada?	neolit?	ślad osadniczy	nowożytność	
23	48-09	Muszkowo	2	70	ślad osadniczy	pradzieje			
24	48-09	Muszkowo	3	71	osada?	neolit?			
25	48-09	Muszkowo	4	72	osada	kultura pucharów lejkowatych	ślad osadniczy	kultura łużycka, nowożytność	
26	48-09	Muszkowo	5	73	obozowisko	kultura pucharów lejkowatych?	ślad osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
27	48-09	Muszkowo	6	74	osada	kultura pucharów lejkowatych, wczesne średniowiecze	ślad osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
28	48-09	Muszkowo	7	75	stanowisko przetwarzania krzemienia	neolit	osada	wczesne średniowiecze	

29	48-09	Muskowo	8	76	obozowisko	mezolit	osada	wczesne średniowiecze	
30	48-09	Karkosów	1	77	obozowisko	neolit	śląd osadniczy	nowożytność	
31	48-09	Karkosów	2	78	obozowisko	neolit?			
32	48-09	Karkosów	3	79	stanowisko przetwarzania krzemienia	mezolit /neolit	śląd osadniczy	pradzieje, nowożytność	
33	48-09	Karkosów	4	80	śląd osadniczy	pradzieje			
34	48-09	Karkosów	5	81	obozowisko	mezolit/neolit	śląd osadniczy	średniowiecze?, nowożytność	
35	48-09	Karkosów	6	82	obozowisko?	neolit?	śląd osadniczy	nowożytność	
36	48-09	Karkosów	7	83	obozowisko	mezolit/neolit	śląd osadniczy	nowożytność	
37	48-09	Karkosów	8	84	śląd osadniczy	mezolit/neolit, kultura łużycka, nowożytność			
38	48-09	Karkosów	9	85	obozowisko?	mezolit			
39	48-09	Karkosów	10	86	śląd osadniczy	pradzieje, nowożytność			
40	48-09	Karkosów	11	87	śląd osadniczy	pradzieje, nowożytność			
41	48-09	Karkosów	12	88	obozowisko	neolit?	śląd osadniczy	nowożytność	
42	48-09	Karkosów	13	89	osada	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	nowożytność	

43	48-09	Karkoszków	14	90	ślad osadniczy	mezolit/neolit, pradzieje, nowożytność			
44	48-09	Karkoszków	15	91	osada	kultura pucharów lejkowatych?, wczesne średniowiecze	ślad osadniczy	nowożytność	
45	48-09	Krzeszycy	3	92	osada	wczesne średniowiecze	ślad osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
46	48-09	Krzeszycy	4	93	osada	kultura łożyczka, wczesne średniowiecze	ślad osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
47	48-09	Krzeszycy	5	94	osada	wczesne średniowiecze	ślad osadniczy	neolit, średniowiecze, nowożytność	
48	48-09	Karkoszków	16	95	ślad osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność	osada?	pradzieje	
49	48-09	Krzeszycy	6	96	osada	kultura pucharów lejkowatych, wczesne średniowiecze	ślad osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
50	48-09	Karkoszków	17	97	stanowisko przetwarzania krzemienia	neolit	osada/ ślad osadniczy	wczesne średniowiecze/ średniowiecze, nowożytność	
51	48-09	Krzeszycy	7	98	osada	wczesne średniowiecze	ślad osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
52	48-09	Krzeszycy	8	99	obozowisko	mezolit?	osada	pradzieje	

53	48-09	Krzeszyce	9	100	obozowisko?	neolit?	śląd osadniczy	nowożytność	
54	48-09	Krzeszyce	10	101	osada	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	nowożytność	
55	48-09	Krzeszyce	11	102	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze, nowożytność			
56	48-09	Krzeszyce	12	103	śląd osadniczy	pradzieje			
57	48-09	Krzeszyce	13	104	śląd osadniczy	kultura łużycka			
58	48-09	Krzeszyce	14	105	osada?	kultura pucharów lejkowatych?	śląd osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
59	48-09	Krzeszyce	15	106	obozowisko?	kultura pucharów lejkowatych?	śląd osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
60	48-09	Krzeszyce	16	107	śląd osadniczy	kultura łużycka, średniowiecze, nowożytność	osada	wczesne średniowiecze	
61	48-09	Krzeszyce	17	108	osada	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
62	48-09	Krzeszyce	18	109	osada	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
63	48-09	Krzeszyce	19	110	osada	pradzieje	śląd osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
64	48-09	Muszkowo	9	111	śląd osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność	osada	średniowiecze	

65	48-09	Muskowo	10	112	stanowisko przetwarzania krzemienia	mezolit/neolit	śląd osadniczy	nowożytność	
66	48-09	Muskowo	11	113	śląd osadniczy	pradzieje			
67	48-09	Krzeszyce	20	114	stanowisko przetwarzania krzemienia	mezolit/neolit	śląd osadniczy	nowożytność	
68	48-09	Krzeszyce	21	115	obozowisko	mezolit/neolit	osada	wczesne średniowiecze?	
69	48-09	Krzeszyce	22	116	osada	kultura pucharów lejkowatych	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze, średniowiecze, nowożytność	
70	48-09	Krzeszyce	23	117	osada/ śląd osadniczy	pradzieje	śląd osadniczy	średniowiecze, nowożytność	
71	48-09	Krzeszyce	24	118	osada	okres wpływów rzymskich?, starożytność	śląd osadniczy	nowożytność	
72	48-09	Krzeszyce	25	119	śląd osadniczy	pradzieje, średniowiecze, nowożytność			
73	48-09	Krzeszyce	26	120	osada	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	nowożytność	
74	48-09	Krzeszyce	27	121	obozowisko	mezolit	osada	KP, wczesne średniowiecze	
75	48-09	Krzeszyce	28	122	śląd osadniczy	mezolit/neolit	osada	wczesne średniowiecze	

76	48-09	Krzeszyce	29	123	stanowisko przetwarzania krzemienia	mezolit/neolit	osada	wczesne średniowiecze	
77	48-09	Krzeszyce	30	124	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze			
78	48-09	Krzeszyce	31	125	osada	neolit?	śląd osadniczy	nowożytność	
79	48-09	Krzeszyce	32	126	obozowisko	mezolit?	osada	wczesne średniowiecze	
80	48-09	Krzeszyce	33	127	obozowisko?	kultura pucharów lejkowatych?	osada	wczesne średniowiecze	
81	48-09	Krzeszyce	34	128	śląd osadniczy	mezolit/neolit, starożytność, nowożytność			
82	48-09	Krzeszyce	35	129	śląd osadniczy	pradzieje			
83	48-09	Krzeszyce	36	130	osada	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	/nowożytność	
84	48-09	Krzeszyce	37	131	stanowisko przetwarzania krzemienia	mezolit?			
85	48-09	Krzeszyce	38	132	śląd osadniczy	mezolit/neolit, średniowiecze, nowożytność	osada	wczesne średniowiecze	
86	48-09	Krzeszyce	39	133	osada	kultura amfor kulistych, wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	kultura łużycka, średniowiecze, nowożytność	

87	48-09	Krzeszyce	40	134	śląd osadniczy	mezolit/neolit, wczesne średniowiecze, średniowiecze, nowożytność			
88	48-09	Krzeszyce	41	135	śląd osadniczy	mezolit/neolit, średniowiecze, nowożytność	osada	wczesne średniowiecze	
89	48-09	Krzeszyce	42	136	osada?	kultura pucharów lejkowatych?	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze, średniowiecze, nowożytność	
90	48-09	Krzeszyce	43	137	osada	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność	
91	48-09	Krzeszyce	44	146	?	XIX w.			brak lokalizacji
92	48-09	Krzeszyce	45	148	cmentarzysko	kultura łużycka			
93	48-10	Piskorzno	1	1	cmentarzysko	kultura łużycka	osada	kultura unietycka, kultura łużycka	archiwalne +lok.
94	48-10	Piskorzno	2	2	śląd osadniczy	epoka kamienna	osada	kultura łużycka, wczesne średniowiecze	
95	48-10	Krasnołęg	1	3	śląd osadniczy	epoka kamienna	osada	kultura łużycka	
96	48-10	Piskorzno	3	4	śląd osadniczy	epoka kamienna	cmentarzy-sko	kultura łużycka	
97	48-10	Piskorzno	4	5	osada	kultura łużycka	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze	

98	48-10	Piskorzno	5	6	ślad osadniczy	kultura łużycka, okres lateński			
99	48-10	Piskorzno	6	7	ślad osadniczy	epoka kamienna	osada	kultura łużycka, pradzieje, wczesne średniowiecze	
100	48-10	Piskorzno	7	8	ślad osadniczy	epoka kamienna	osada	kultura łużycka, pradzieje	
101	48-10	Piskorzno	8	9	ślad osadniczy	pradzieje			
102	48-10	Piskorzno	9	10	cmentarzysko	epoka brązu/ epoka żelaza-okres wpływów rzymskich			
103	48-10	Łukomin	1	11	ślad osadniczy	epoka kamienna	cmentarzy-sko	pradzieje	
104	48-10	Łukomin	2	12	osada	neolit, kultura łużycka			
105	48-10	Łukomin	3	13	osada	neolit, pradzieje	ślad osadniczy	nowożytność	
106	48-10	Łukomin	4	14	ślad osadniczy	epoka kamienna, pradzieje			
107	48-10	Łukomin	5	15	osada	neolit, kultura łużycka			
108	48-10	Łukomin	6	16	ślad osadniczy	epoka kamienna, pradzieje			
109	48-10	Łukomin	7	17	ślad osadniczy	epoka kamienna			

110	48-10	Łukomin	8	18	śląd osadniczy	epoka kamienna	osada	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich	
111	48-10	Łukomin	9	19	śląd osadniczy	epoka kamienna	osada	pradzieje	
112	48-10	Łukomin	10	20	śląd osadniczy	epoka kamienna	osada	wczesne średniowiecze	
113	48-10	Łukomin	11	21	osada	wczesne średniowiecze			
114	48-10	Łukomin	12	22	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze			
115	48-10	Łukomin	13	23	osada	kultura łużycka	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze	
116	48-10	Łukomin	14	24	śląd osadniczy	epoka kamienna	cmentarzy-sko	kultura łużycka	
117	48-10	Łukomin	15	25	śląd osadniczy	pradzieje			
118	48-10	Łukomin	16	26	cmentarzysko	kultura łużycka	osada	pradzieje	
119	48-10	Łukomin	17	27	śląd osadniczy	kultura łużycka	osada	pradzieje	
120	48-10	Łukomin	18	28	osada	kultura pucharów lejkowatych			
121	48-10	Dębokierz	1	29	śląd osadniczy	pradzieje			
122	48-10	Dębokierz	2	30	śląd osadniczy	pradzieje			
123	48-10	Kończyn	1	31	śląd osadniczy	neolit?			
124	48-10	Krasnołęg	2	32	śląd osadniczy	pradzieje			

125	48-10	Krasnołęg	3	33	osada?	kultura łużycka?			
126	48-10	Krasnołęg	4	34	śląd osadniczy	kultura przeworska?			
127	48-10	Krasnołęg	5	35	wieś	nowożytność			
128	48-10	Krasnołęg	6	36	śląd osadniczy	epoka kamienna			
129	48-10	Świętojańsko	1	37	śląd osadniczy	neolit	osada	kultura łużycka	
130	48-10	Świętojańsko	2	38	śląd osadniczy	pradzieje			
131	48-10	Świętojańsko	3	39	wieś	nowożytność			
132	48-10	Czartów	1	40	wieś	nowożytność			
133	48-10	Dębokierz	3	41	wieś	nowożytność			
134	48-10	Piskorzno	10	42	wieś	nowożytność			
135	48-10	Dzierżążna	1	43	wieś	nowożytność			
136	48-10	Świętojańsko	4	44	skarb, osada	kultura łużycka			brak lokalizacji na AZP
137	48-11	Brzozowa	1	1	ementarzysko?	kultura łużycka	osada	wczesne średniowiecze	
138	48-11	Brzozowa	2	2	osada	kultura łużycka	śląd osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność	
139	48-11	Brzozowa	3	3	osada	pradzieje			
140	48-11	Brzozowa	4	4	osada	wczesne średniowiecze			

141	48-11	Brzozowa	5	5	śląd osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność	osada	wczesne średniowiecze	
142	48-11	Brzozowa	6	6	obozowisko?	starożytność	śląd osadniczy	nowożytność	
143	48-11	Brzozowa	7	7	osada	wczesne średniowiecze?	śląd osadniczy	nowożytność	
144	48-11	Brzozowa	8	8	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze?/ nowożytność			
145	48-11	Brzozowa	9	9	śląd osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność			
146	48-11	Brzozowa	10	10	śląd osadniczy	pradzieje			
147	48-11	Brzozowa	11	11	śląd osadniczy	mezolit/neolit, średniowiecze, nowożytność			
148	48-11	Brzozowa	12	12	osada	wczesne średniowiecze			
149	48-11	Brzozowa	13	13	obozowisko?	mezolit/neolit	śląd osadniczy	nowożytność	
150	48-11	Brzozowa	14	14	obozowisko?	neolit			
151	48-11	Brzozowa	15	15	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze, nowożytność			
152	48-11	Brzozowa	16	16	obozowisko?	neolit?			
153	48-11	Brzozowa	17	17	osada	pradzieje	śląd osadniczy	nowożytność	
154	48-11	Brzozowa	18	18	obozowisko	mezolit/neolit	osada	kultura przeworska	

155	48-11	Brzozowa	19	19	osada	kultura przeworska?	śląd osadniczy	nowożytność	
156	48-11	Brzozowa	20	20	śląd osadniczy	pradzieje			
157	48-11	Brzozowa	21	21	śląd osadniczy	mezolit/neolit, kultura łużycka	osada	wczesne średniowiecze	
158	48-11	Brzozowa	22	22	śląd osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność	osada	wczesne średniowiecze	
159	48-11	Brzozowa	23	23	osada	kultura przeworska	śląd osadniczy	nowożytność	
160	48-11	Brzozowa	24	24	śląd osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność	osada	wczesne średniowiecze	
161	48-11	Brzozowa	25	25	śląd osadniczy	mezolit/neolit, starożytność, nowożytność			
162	48-11	Brzozowa	26	26	śląd osadniczy	mezolit/neolit, starożytność, nowożytność			
163	48-11	Kołczyn	10	27	obozowisko?	mezolit?	osada	starożytność	weryfikacja 2012
164	48-11	Kołczyn	11	28	śląd osadniczy	mezolit?, nowożytność	osada	wczesne średniowiecze?	
165	48-11	Kołczyn	12	29	śląd osadniczy	mezolit?, starożytność, nowożytność			weryfikacja 2012
166	48-11	Kołczyn	13	30	stanowisko przetwarzania krzemienia	mezolit/neolit	śląd osadniczy	nowożytność	
167	48-11	Rudnica	4	31	śląd osadniczy	pradzieje, nowożytność			
168	48-11	Rudnica	5	32	śląd osadniczy	nowożytność			

169	48-11	Maszków	1	33	śląd osadniczy	neolit			
170	48-11	Maszków	2	34	śląd osadniczy	mezolit/neolit, nowożytność			
171	48-11	Maszków	3	35	śląd osadniczy	pradzieje			
172	48-11	Maszków	4	40	śląd osadniczy	1558 rok			archiwalne, brak lokalizacji
173	48-11	Brzozowa	27	41	śląd osadniczy	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich			
174	48-11	Brzozowa	28	42	punkt osadniczy	kultura łużycka			
175	48-11	Kołczyn	14	43	osada	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy	późne średniowiecze	2012 rok
176	49-09	Muszkowo	16	1	śląd osadniczy	epoka kamienna, okres lateński C-D, nowożytność	stanowisko nieokreślone	wczesne średniowiecze- faza D-E	archiwalne+lok.
177	49-10	Rudna	1	1	śląd osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze	osada	nowożytność	
178	49-09	Muszkowo	12	2	osada	neolit, kultura łużycka	śląd osadniczy	pradzieje, nowożytność	archiwalne +lok.
179	49-09	Muszkowo	13	3	śląd osadniczy	epoka kamienna	stanowisko nieokreślone	wczesne średniowiecze - faza D-E	archiwalne +lok.
180	49-09	Muszkowo	14	4	osada?	?			archiwalne

181	49-09	Muszkowo	15	5	osada	okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze - faza D-E			archiwalne
182	49-09	Muszkowo	17	6	grób popielnicowy	kultura przeworska (okres lateński C-D1)			archiwalne, brak lokalizacji
183	49-09	Muszkowo	18	7	grodzisko?	?			archiwalne
184	49-09	Muszkowo	19	8	stanowisko nieokreślone	?			archiwalne, brak lokalizacji
185	49-09	Muszkowo	20	9	śląd osadniczy	neolit-epoka brązu, pradziej, nowożytność			
186	49-09	Muszkowo	21	10	śląd osadniczy	epoka brązu, nowożytność	punkt osadniczy	okres lateński C-D	
187	49-09	Muszkowo	22	11	śląd osadniczy	okres lateński C-D, nowożytność			
188	49-09	Muszkowo	23	12	śląd osadniczy	nowożytność			
189	49-09	Muszkowo	24	13	punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze - fazy wczesne, nowożytność	
190	49-09	Muszkowo	25	14	śląd osadniczy	pradzieje (okres lateński C-D), nowożytność			

191	49-09	Muszkowo	26	15	śląd osadniczy	epoka kamienna, nowożytność	punkt osadniczy	pradzieje	
192	49-09	Muszkowo	27	16	śląd osadniczy	kultura brązu, nowożytność			
193	49-09	Muszkowo	28	17	śląd osadniczy	pradzieje, okres wpływow rzymskich			
194	49-09	Muszkowo	29	18	śląd osadniczy	epoka kamienna, okres wpływów rzymskich, nowożytność			
195	49-10	Rudna	2	2	śląd osadniczy	późne średniowiecze	osada	nowożytność	
196	49-10	Rudna	3	3	śląd osadniczy	późne średniowiecze	osada	nowożytność	
197	49-10	Rudna	4	4	śląd osadniczy	późne średniowiecze	osada	nowożytność	
198	49-10	Rudna	5	5	śląd osadniczy	późne średniowiecze	osada	nowożytność	
199	49-10	Rudna	6	6	śląd osadniczy	późne średniowiecze	osada	nowożytność	

Wykaz zabytków nieruchomości ujętych w gminnej ewidencji zabytków – załącznik nr II

LP.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Czas powstania obiektu	Numer działki	Numer i data wpisu do rejestru	Karta ewidencyjna WKZ
1	Brzozowa	Budynek mieszkalny (dawna szkoła)	Brzozowa 4	p. XX w.	41/2, 41/3		
2	Brzozowa	Budynek gospodarczy	Brzozowa 4	p. XX w.	41/2		
3	Brzozowa	Budynek mieszkalny	Brzozowa 7	k. XIX w.	44/2		
4	Brzozowa	Budynek mieszkalny	Brzozowa 11	1912 r.	212/3		
5	Brzozowa	Budynek mieszkalny	Brzozowa 17	p. XX w.	161/1		
6	Brzozowa	Budynek mieszkalny	Brzozowa 26	p. XX w.	149		
7	Brzozowa	Trafostacja	Brzozowa	l. 30-te XX w.	38/1		
8	Brzozowa	Trafostacja	Brzozowa	l. 30-te XX w.	38/5		
9	Brzozowa (Neuwalde)	cmentarz rodzinny (ewangelicki)	Brzozowa	pocz. XX w.	5061 (obręb Brzozowa)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
10	Brzozowa	Aleja klonowa	Brzozowa	p. XX w.	257/2 - przy drodze powiatowej 1278 F, długość alei : 400 m		
11	Czartów	Budynek mieszkalny (dawna szkoła)	Czartów 13	1910 r.	139		
12	Dębokierz	Budynek mieszkalny (dawna szkoła)	Dębokierz 13	k. XIX w.	33		
13	Dębokierz (Denbusch)	cmentarz (ewangelicki)	Dębokierz	k. XIX w.	5046/2 (obręb Krzemów-Łukomin-Gra)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków

14	Dzierżążna	Trafostacja	Dzierżążna	p. XX w.	36/4		
15	Dzierżążna (Brenkenhofsfleiss)	cmentarz (ewangelicki)	Dzierżążna	XIX/XX w.	37 (obręb Dzierżążna)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
16	Graby (Beatenwalde)	cmentarz (ewangelicki)	Graby	poł. XIX w.	5210/3 (obręb Maszków)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
17	Karkoszów	Trafostacja	Karkoszów	l. 30-te XX w.	59/2		
18	Karkoszów (Gross- Friedrich)	cmentarz (ewangelicki)	Karkoszów	pocz. XIX w.	766/3 (obręb Krzeszyce)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
19	Kołczyn	Układ ryralistyczny - pierwotnie wieś owalnica, obecnie wielodrożnica		XIII w.			zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
20	Kołczyn	Kościół paraf. pw. Św. Stanisława Kostki	Sulęcińska	1776 r.	444	Nr 568; KOK-I- 63/76 z dnia 30.05.1963 r.; 02.11.1976 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
21	Kołczyn	Dzwonnica przy kościółce paraf. pw. św. Stanisława Kostki	Sulęcińska	k. XVIII w.	444	Nr 569; KOK-I- 62/76 z dnia 30.05.1963 r.; 02.11.1976 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków

22	Kołczyn	Kaplica cmentarna	Kołczyn	p. XX w.	487		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
23	Kołczyn	Dworzec kolejowy	Dworcowa 1	1915 r.	516/1		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
24	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 2	p. XX w.	557/2		
25	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 4	p. XX w.	557/4		
26	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 5	p. XX w.	526/3		
27	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 9	1910 r.	5014/17		
28	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 12	p. XX w.	552, 553		
29	Kołczyn	Obora	Leśna 12	p. XX w.	553		
30	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 14	XIX w.	550/1		
31	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 24	2 poł. XIX w.	549		
32	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 27	ok. 1910 r.	112		
33	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Leśna 31	p. XX w.	114		
34	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Piekarska 2	k. XIX w.	459		
35	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Piekarska 3	ok. 1910 r.	478		
36	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Piekarska 7	ok. 1910 r.	462		
37	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Piekarska 14	poł. XIX w.	453		
38	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Polna 1	poł. XIX w.	385/1		
39	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Polna 11	poł. XIX w.	371/3		

40	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 9	k. XIX w.	404		
41	Kołczyn	Świetlica (d. zajazd)	Sulęcińska 24a	k. XIX w.	464		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
42	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 26	k. XIX w.	461		
43	Kołczyn	Szkoła	Sulęcińska 29	k. XIX w.	388		
44	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 30	ok. 1910 r.	451/1		
45	Kołczyn	Budynek mieszkalny (d. plebania)	Sulęcińska 31	k. XIX w.	456/1		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
46	Kołczyn	Budynek mieszkalny (d. szkoła)	Sulęcińska 38	ok. 1900 r.	442		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
47	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 41	p. XX w.	351		
48	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 42	1876 r.	103		
49	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 48	k. XIX w.	99/4		
50	Kołczyn	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 62	ok. 1920 r.	90		
51	Kołczyn	Trafostacja	Kołczyn	1.30-te XX w.	476/1		
52	Kołczyn (Koltschen)	cmentarz (ewangelicki)	Kołczyn	poł. XIX w.	487 (obręb Kołczyn)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
53	Kołczyn (Koltschen)	cmentarz komunalny (ewangelicki)	Kołczyn	poł. XIX w.	487 (obręb Kołczyn)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków

54	Kołczyn (Koltschen)	cmentarz przykościelny (ewangelicki)	Kołczyn	1776 r.	444 (obręb Kołczyn)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
55	Krasnołęg	Kościół ewangelicki ob. rzym.-kat. pw. Św. Kazimierza	Krasnołęg	1802-1805 r. przebudowany 1970-71 r.	27	Nr 1953 z dnia 26.04.1971 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
56	Krasnołęg	Budynek mieszkalny (d. szkoła)	Krasnołęg 20	p. XX w.	26		
57	Krasnołęg	Budynek mieszkalny	Krasnołęg 27	poł. XIX w.	43/2		
58	Krasnołęg (Beaulieu)	cmentarz przykościelny (ewangelicki)	Krasnołęg	poł. XIX w.	27 i 25 (obręb Krasnołęg)		Obi zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
59	Krępiny	Budynek mieszkalny	Krępiny 2	p. XX w.	57/2		
60	Krępiny	Budynek gospodarczy	Krępiny 2	p. XX w.	57/2		
61	Krępiny	Budynek mieszkalny	Krępiny 7	p. XX w.	367		
62	Krępiny	Budynek mieszkalny	Krępiny 18	p. XX w.	77/1		
63	Krępiny	Trafostacja	Krępiny	l. 30 -te XX w.	96		
64	Krępiny (Neu-Dresden)	cmentarz (ewangelicki)	Krępiny	poł. XIX w.	73 (obręb Krępiny)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
65	Krępiny (Neu-Dresden)	cmentarz (ewangelicki)	Krępiny	poł. XIX w.	215 (obręb Krępiny)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
66	Krzemów	Kościół filialny	Krzemów	p. XX w.	34/1		

67	Krzemów	Budynek mieszkalny	Krzemów 10	p. XX w.	6/3		
68	Krzemów	Budynek mieszkalny (sala wiejska – d. szkoła)	Krzemów 14	p. XX w.	36/1		
69	Krzemów (Scheibersburg)	cmentarz przykościelny (ewangelicki)	Krzemów	1885 r.	34/1 (obręb Krzemów- Łukomin- Gra)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
70	Krzemów (Scheibersburg)	cmentarz (ewangelicki)	Krzemów	p. XX w.	36/2		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
71	Krzeszycy	Kamienica	Skwierzyńska 16	XIX / XX w.	376	Nr 445 z dnia 31.03.1998 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
72	Krzeszycy	Stacja kolejowa Krzeszycy	Dworcowa 11, Krzeszycy 66-435	lata 1906 - 1915	892/15		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
73	Krzeszycy	Dworzec	Dworcowa 11, Krzeszycy 66-435	1906 r.	892/2		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
74	Krzeszycy	Trafostacja	Krzeszycy	p. XX w.	329/1		
75	Krzeszycy	Zespół młyna	Krzeszycy	XIX-XX w.	451		
76	Krzeszycy	Zespół młyna - dom	Wojska Polskiego 2	XIX-XX w.	352/4		
77	Krzeszycy	Budynek mieszkalny	Ogrodowa 11	l. 20 XX w.	529/3		
78	Krzeszycy	Budynek mieszkalny	Słoneczna 20	k. XIX w.	786/3		
79	Krzeszycy	Kaplica cmentarna		p. XX w.	516		

80	Krzeszyce	Budynek mieszkalny	Skwierzyńska 1	1 poł. XIX w	469/1		
81	Krzeszyce	Budynek mieszkalny	Skwierzyńska 5	p. XX w.	310/1		
82	Krzeszyce	Budynek mieszkalny	Skwierzyńska 21	p. XX w.	320/5		
83	Krzeszyce	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 3	p. XX w.	105/11		
84	Krzeszyce	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego 1	p. XX w.	379		
85	Krzeszyce	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego 5	p. XX w.	381		
86	Krzeszyce	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego 7	p. XX w.	382		
87	Krzeszyce	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego 43	p. XX w.	445/7		
88	Krzeszyce	Kapliczka	Słoneczna/Parkowa	p. XX w.	782/2		
89	Krzeszyce (Krischt)	cmentarz komunalny (ewangelicki)	Krzeszyce	poł. XIX w.	516 (obręb Krzeszyce)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
90	Krzeszyce	Begräbnisplatz (żydowski/ewangelicki)	Krzeszyce	pocz. XIX w.	5382 (obręb Krzeszyce)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
91	Łukomin	Kościół filialny pw. Św. Anny wraz z otoczeniem	Łukomin	1900 r.	196/1	Nr L- 348/A z dnia 09.10.2009 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
92	Łukomin	Trafostacja	Łukomin	l. 20-30 XX w.	106/2		
93	Łukomin (Streitwalde)	cmentarz (ewangelicki)	Łukomin	ok. 1890 r.	194/2 (obręb Krzemów- Łukomin- Gra)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków

94	Łukomin (Streitwalde)	cmentarz (ewangelicki)	Łukomin	poł. XIX w.	5068/1 (obręb Krzemów- Łukomin- Gra)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
95	Malta	Budynek mieszkalny	Malta 21	p. XX w.	63		
96	Malta	Budynek inwentarski	Malta 21	p. XX w.	63		
97	Malta	Budynek inwentarski	Malta 21	p. XX w.	63		
98	Malta	stodoła	Malta 21	p. XX w.	63		
99	Malta	Budynek mieszkalny	Malta 46	1936 r.	18/2		
100	Malta	Budynek mieszkalny	Malta 54	k. XVIII w.	140		
101	Malta	Budynek inwentarski nr 54	Malta 54	k. XVIII w.	140		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
102	Malta	Stodoła nr 54	Malta 54	k. XIX w.	140		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
103	Malta	Trafostacja	Malta	p. XX w.	18/2		
104	Malta (Malta)	cmentarz (ewangelicki)	Malta	XIX/XX w.	193 (obręb Malta)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
105	Marianki	Budynek mieszkalny	Marianki 20-21	p. XX w.	302		
106	Marianki	Trafostacja	Marianki	p. XX w.	303		

107	Maszków	Dawny kościół ewangelicki, ob. rzymsko-katolicki kościół filialny pw. Św. Marii Magdaleny	Sulęcińska	1902 r.	168	Nr L-247/A z dnia 23.03.2007 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
108	Maszków (Neudorf)	Pomnik pomnik poległych w czasie I wojny światowej	Sulęcińska (obok kościoła)	l. 20-te XX w.	169/3 (obręb Maszków)		
109	Maszków	Budynek mieszkalny	Polna 2-2a	1921 r.	21/1, 21/2		
110	Maszków	Budynek mieszkalny	Polna 4,4a	l. 10-te XX w.	22/1, 22/2		
111	Maszków	Budynek mieszkalny	Polna 5	k. XIX w.	31/1		
112	Maszków	Budynek mieszkalny	Sulęcińska 2	p. XX w.	166		
113	Maszków	Remiza strażacka	Sulęcińska 10	l. 30-te XX w.	175		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
114	Maszków (Neudorf)	cmentarz (ewangelicki) przykościelny	Maszków	pocz. XIX w.	169/3 i 168 (obręb Maszków)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
115	Maszków (Neudorf)	cmentarz ewangelicki	Maszków	poł. XIX w.	5210/3 (obręb Maszków)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
116	Muszkowo	Układ ruralistyczny - wieś owalnica	Muszkowo	XIV w.			zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków

117	Muszkowo	Kościół pw. Św. Jana Chrzciciela (d. ewangelicki) wraz z terenem przykościelnym	Muszkowo	1813 r., wieża 1892 r.	25	Nr L-60 z dnia 09.09.2002 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
118	Muszkowo	Budynek świetlicy	Muszkowo 26	p. XX w.	192		
119	Muszkowo	Budynek mieszkalny	Muszkowo 28	ok. 1910 r.	190/1		
120	Muszkowo	Budynek mieszkalny (d. szkoła)	Muszkowo 29	ok. 1900 r.	187/3, 187/4, 187/5		
121	Muszkowo	Budynek mieszkalny	Muszkowo 38	pocz. XX w.	562		
122	Muszkowo	Budynek mieszkalny	Muszkowo 62	p. XX w.	23/2		
123	Muszkowo	Budynek mieszkalny	Muszkowo 68-68a	ok. 1910 r.	74/2, 77/3		
124	Muszkowo	Budynek mieszkalny	Muszkowo 70	p. XX w.	78/3		
125	Muszkowo	Trafostacja	Muszkowo	l. 30-te XX w.	51/23		
126	Muszkowo	remiza	Muszkowo	p. XX w.	28/2		
127	Muszkowo (Mauskow)	cmentarz komunalny (ewangelicki)	Muszkowo	poł. XIX w.	49 (obręb Muszkowo)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
128	Piskorzno (Stuttgard)	cmentarz (ewangelicki)	Piskorzno	przed 1882 r.	110 (obręb Piskorzno)		O zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
129	Przemysław	Kościół fil. pw. Chrystusa Króla	Przemysław	1786 r.	150	Nr 563 z dnia 30.05.1963 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
130	Przemysław	Remiza	Przemysław	l. 30-te XX w.	141/1		

131	Przemysław	Trafostacja	Przemysław	I. 30-te XX w.	85/1		
132	Przemysław	Budynek mieszkalny	Przemysław 18	p. XX w.	182, 183/1		
133	Przemysław	Budynek mieszkalny	Przemysław 19	p. XX w.	181/4, 181/5		
134	Przemysław (Hauschenwerder- Louise)	cmentarz (ewangelicki)	Przemysław	poł. XIX w.	64 (obręb Przemysław)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
135	Przemysław (Hauschenwerder- Louise)	cmentarz (ewangelicki)	Przemysław	poł. XIX w.	185 (obręb Przemysław)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
136	Przemysław	park pałacowy	Przemysław	XVIII w.			zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
137	Rudna	Kościół ewang. ob. rzym.- kat. filial. pw. Św. Mikołaja	Rudna	1708 r.	11/2	Nr 985 z dnia 9.03.1964r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
138	Rudna	park dworski	Rudna	p. XX w.			zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
139	Rudna	Budynek mieszkalny	Rudna 4	1930 r.	30/3		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
140	Rudna	Budynek mieszkalny	Rudna 15	I poł. XX w.	15		
141	Rudna (Rauden)	samotna mogiła	Rudna	1945 r.	183 (obręb Rudna)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków

142	Rudna (Rauden)	cmentarz przykościelny (ewangelicki)	Rudna	XVIII w.	11/1 (obręb Rudna)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
143	Rudna (Rauden)	cmentarz (ewangelicki)	Rudna	poł. XIX w.	5394 (obręb Rudna)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
144	Rudnica	Kościół ewang. ob. rzym.-kat. filial. pw. Świętej Rodziny	Główna	1910 r.	282	Nr 565; KOK-I-59/76 z dnia 30.05.1963 r.; 28.10.1976 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
145	Rudnica	Stacja kolejowa Rudnica	Rudnica, ul. Kolejowa 2, Kołczyn 66-439	lata 1912-1915	464/8		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
146	Rudnica	Stacja kolejowa Rudnica, Dworzec	Rudnica, ul. Kolejowa 2, Kołczyn 66-439	1912 r.	464/8		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
147	Rudnica	Budynek mieszkalny	Kolejowa 3	l. 20-30 XX w.	240		
148	Rudnica	Budynek mieszkalny	Główna 1	p. XX w.	274/1		
149	Rudnica	Budynek szkoły	Główna 4	ok. 1910 r.	283		
150	Rudnica	Budynek mieszkalny	Młyńska 1	1 poł. XIX w.	362/2		
151	Rudnica	Trafostacja		l. 30 - te XX w.	276		
152	Rudnica (Hammer)	cmentarz przykościelny (ewangelicki)	Rudnica	poł. XVIII w.	282 (obręb Rudnica)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków

153	Rudnica (Hammer)	cmentarz (ewangelicki)	Rudnica	pocz. XIX w.	5276/1 (obręb Rudnica)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
154	Rudnica (Hammer)	cmentarz katolicki (dawniej ewangelicki)	Rudnica	p. XX w.	462 (obręb Rudnica)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
155	Rudnica (Hammer)	cmentarz (ewangelicki)	Rudnica	p. XX w.	463 (obręb Rudnica)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
156	Studzionka	Kościół ewang. ob. rzym.-kat. filial. pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny	Studzionka	1738-39 r., wieża 1844 r., przeb. Lata 60-te XX w.	62/1	Nr 1957 z dnia 26.04.1971 r.	zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
157	Studzionka	Budynek mieszkalny	Studzionka 3	4 ćw. XIX w.	198/1		
158	Studzionka	Budynek mieszkalny	Studzionka 6	4 ćw. XIX w.	187/3		
159	Studzionka	Budynek mieszkalny	Studzionka 13	ok. 1920 r.	171/1		
160	Studzionka	Budynek mieszkalny	Studzionka 25	ok. 1900 r.	132/1		
161	Studzionka	Budynek mieszkalny	Studzionka 28	k. XIX w.	129/3		
162	Studzionka	Budynek mieszkalny	Studzionka 30	2 ćw. XIX w.	73		
163	Studzionka	Budynek mieszkalny	Studzionka 32	2 ćw. XIX w.	69/1		
164	Studzionka	mieszkalny	Studzionka 34	k. XIX w.	66		
165	Studzionka	Budynek gospodarczy	Studzionka 34	k. XIX w.	66		

166	Studzionka	Budynek inwentarski	Studzionka 45	k. XIX w.	43/1		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
167	Studzionka	trafostacja	Studzionka	l. 30-te XX w.	169/4		
168	Studzionka	kapliczka	Studzionka	p. XX w.	131/2		
169	Studzionka (Albrechtsbruch)	cmentarz przykościelny (ewangelicki)	Studzionka	1800 r.	62/1 (obręb Studzionka)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
170	Studzionka (Albrechtsbruch)	cmentarz (ewangelicki)	Studzionka	poł. XIX w.	62/2 (obręb Studzionka)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
171	Studzionka (Albrechtsbruch)	cmentarz (ewangelicki)	Studzionka	poł. XIX w.	50 (obręb Studzionka)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
172	Świętojańsko	cmentarz (ewangelicki)	Świętojańsko	pocz. XIX w.	47 (obręb Świętojańsko)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
173	Zaszczytowo	Kościół/kaplica	Zaszczytowo	2 poł. XIX w.	96		
174	Zaszczytowo	Świetlica	Zaszczytowo 13a	l. 20-te XX w.	54		
175	Zaszczytowo	Trafostacja	Zaszczytowo	l. 30-te XX w.	45		
176	Zaszczytowo (Saratoga)	cmentarz (ewangelicki)	Zaszczytowo	poł. XIX w.	21 (obręb Zaszczytowo)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków
177	Zaszczytowo (Saratoga)	cmentarz (ewangelicki)	Zaszczytowo	poł. XIX w.	115 (obręb Zaszczytowo)		zabytek ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków - załącznik nr III

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr wpisu do rejestru zabytków ruchomych
1.	Kończyn	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Św. Stanisława Kostki w Kończynie	L-B-71 z 20.04.2009 r.
2.	Maszków	Wyposażenie kościoła pw. Św. Marii Magdaleny w Maszkowie	L-B-8/poz. 1-8/ z 13.02.2002 r.
3.	Muszkowo	Wyposażenie kościoła pw. Św. Jana Chrzciciela w Muszkowie:	L-B-97/poz. 1-3/ z 02.07.2010 r.
4.	Rudna	Wyposażenie kościoła pw. Św. Mikołaja w m. Rudna	L-B-84 z 26.10.2009 r.
5.	Rudnica	Wystrój i wyposażenie kościoła pw. Św. Rodziny w Rudnicy:	L-B-53/1-13/ z 25.09.2007 r.